

AZ IMMUNVÁLASZ SZABÁLYOZÁSA

Bácsi Attila
etele@med.unideb.hu

Debreceni Egyetem, ÁOK
Immunológiai Intézet

A dendritikus sejtek a sérülés, vagy a fertőzés helyén felveszik az antigént, majd elszállítják a nyirokcsomóba, ahol bemutatják a naív T sejteknek

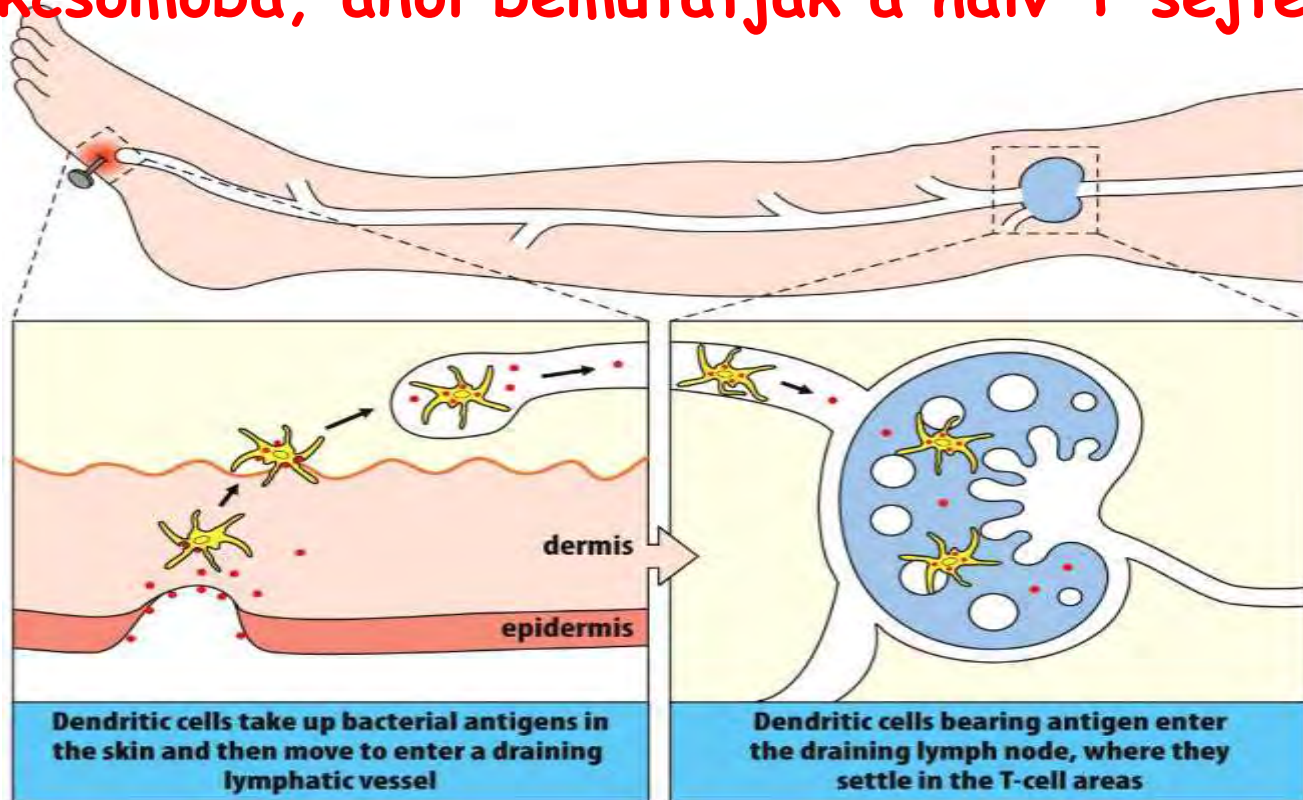

Figure 8.1 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

A naív T sejtek a vérből és a nyirokból is beléphetnek a nyirokcsomóba

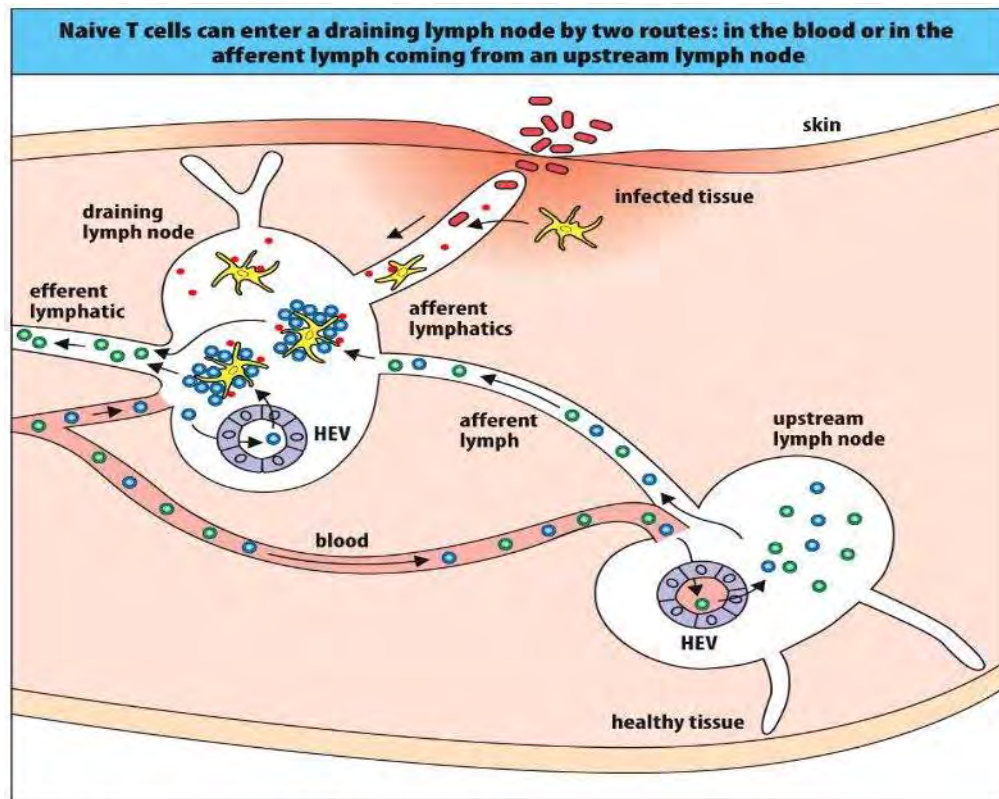
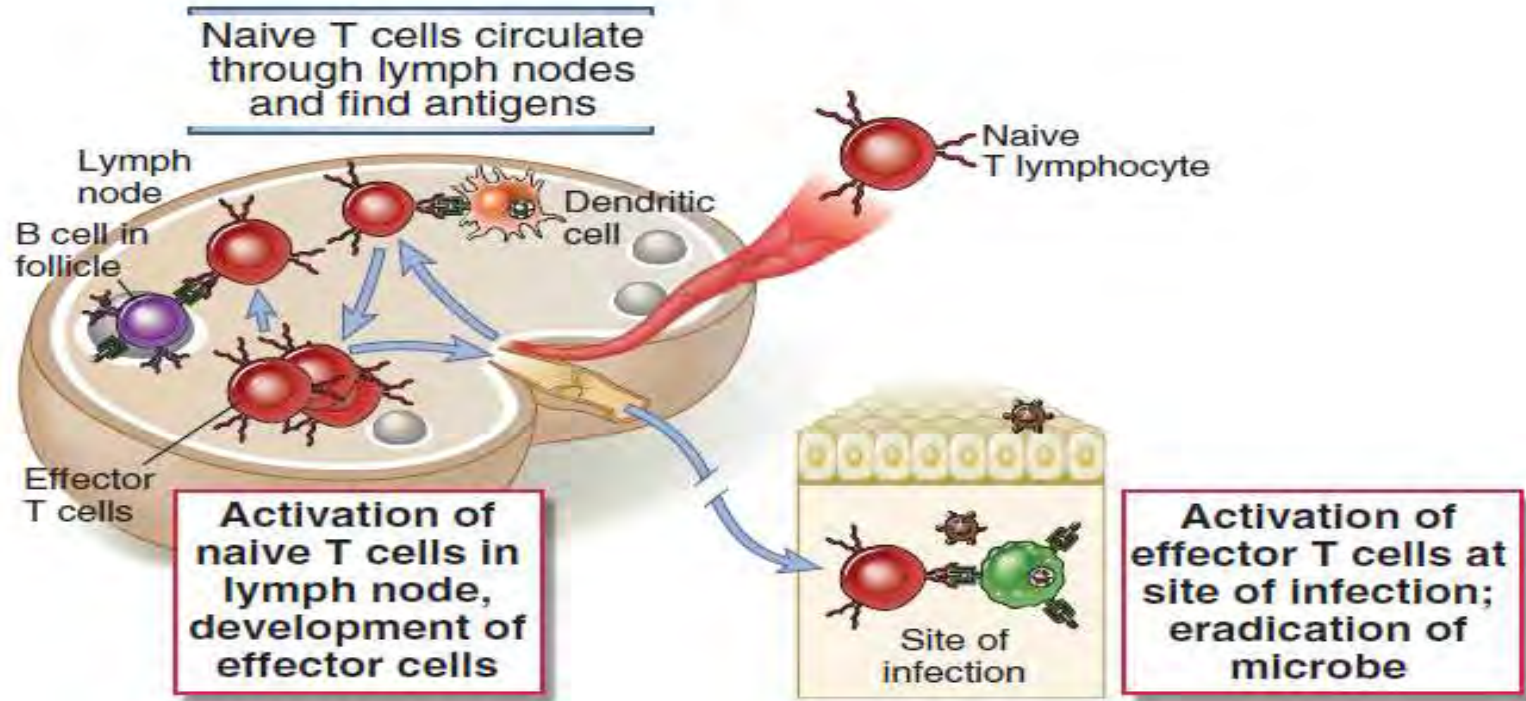
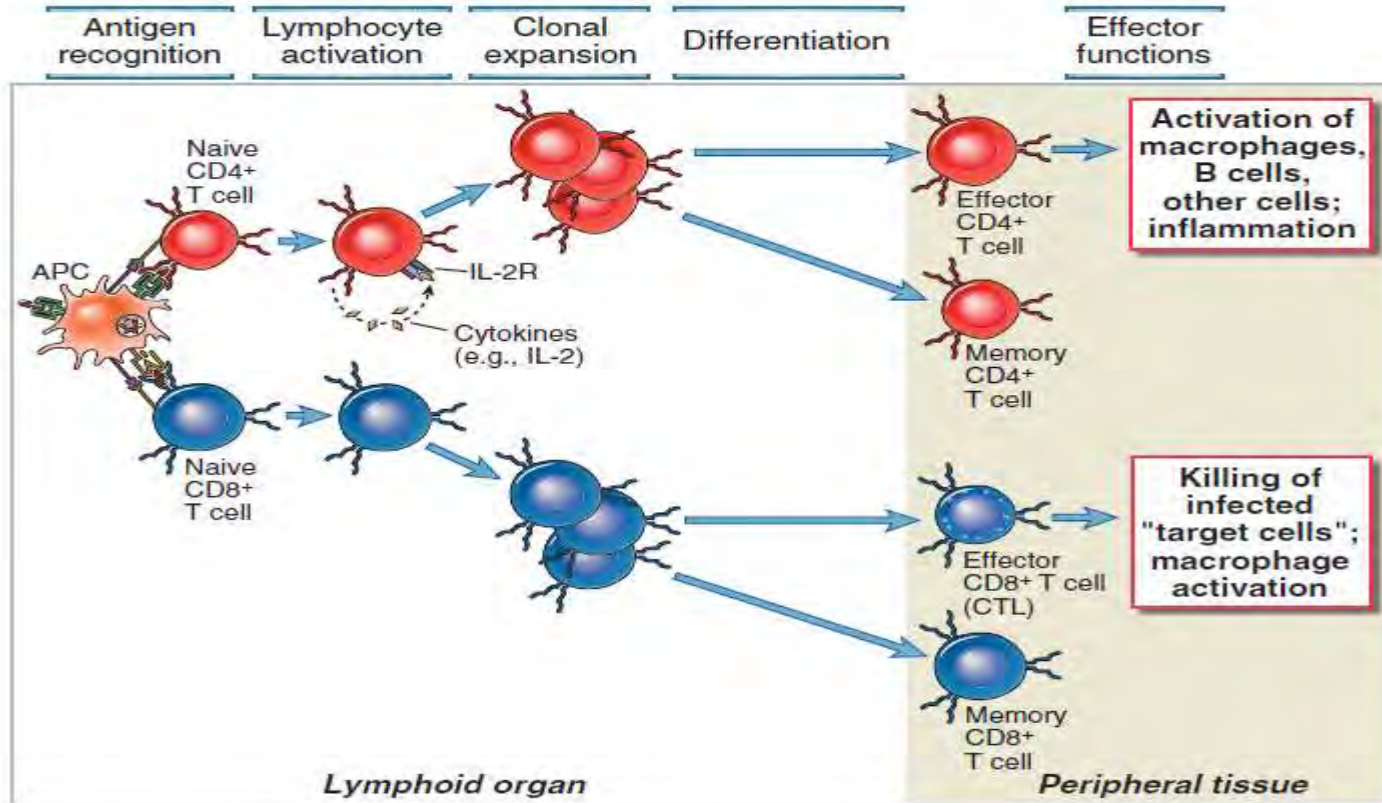

Figure 8.5 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

A naív és az effektor T sejtek antigén általi aktiválása

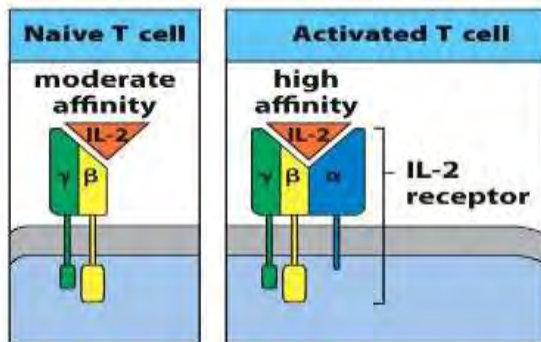

T sejt válaszok fázisai

Az IL-2 receptor család

Cytokine produced by:

IL-2: T cells and DCs

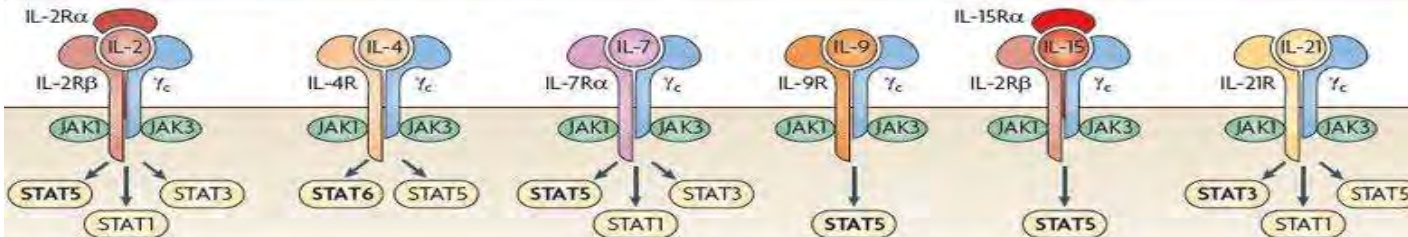
IL-4: T cells, NKT cells, eosinophils and mast cells

IL-7: stromal cells, epithelial cells and fibroblasts

IL-9: T cells

IL-15: monocytes, DCs and epithelial cells

IL-21: CD4⁺ T cells and NKT cells

Receptor expressed by:

T cells, B cells and NK cells

T cells, B cells, NK cells, mast cells and basophils

T cells, pre-B cells and DCs

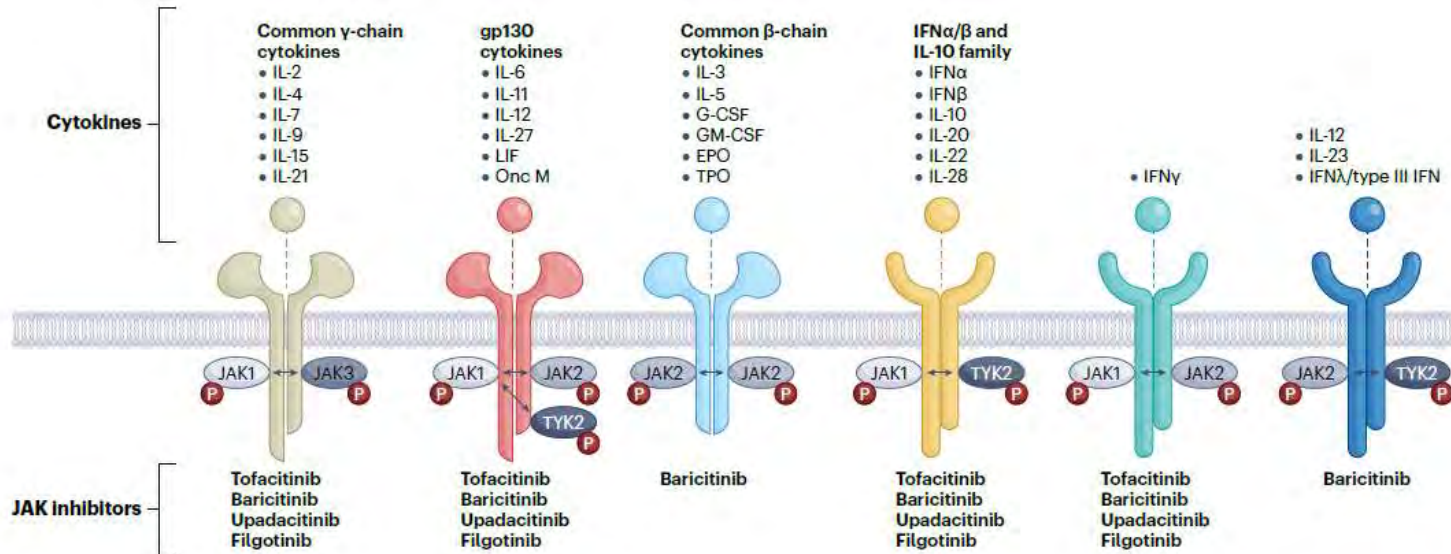
T cells, mast cells, epithelial cells and eosinophils

T cells and NK cells

T cells, B cells, NK cells and DCs

A γ -lánc funkcióvesztéses mutációja, az X-hez kötött, örökletes, súlyos kombinált immundeficienciát okozza (X-SCID szindróma)

Citokin jelátvitel gátlása JAK inhibitorokkal

A citokin jelátvitel különböző JAK kombinációkon keresztül valósul meg.

A naív T sejt aktivációjához antigén-specifikus és ko-stimulációs jel is szükséges

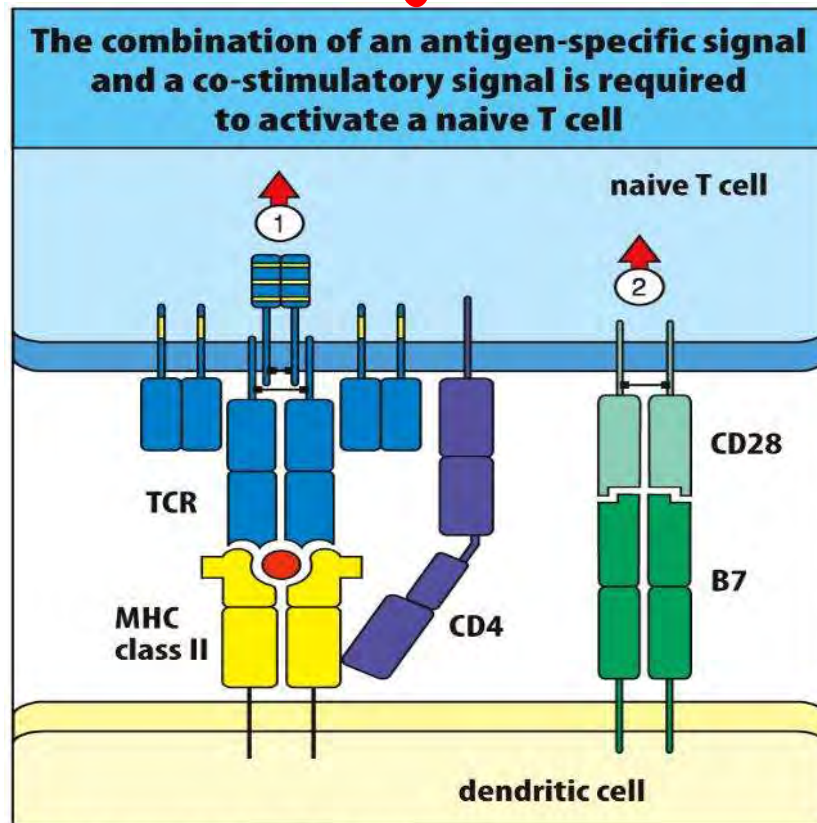
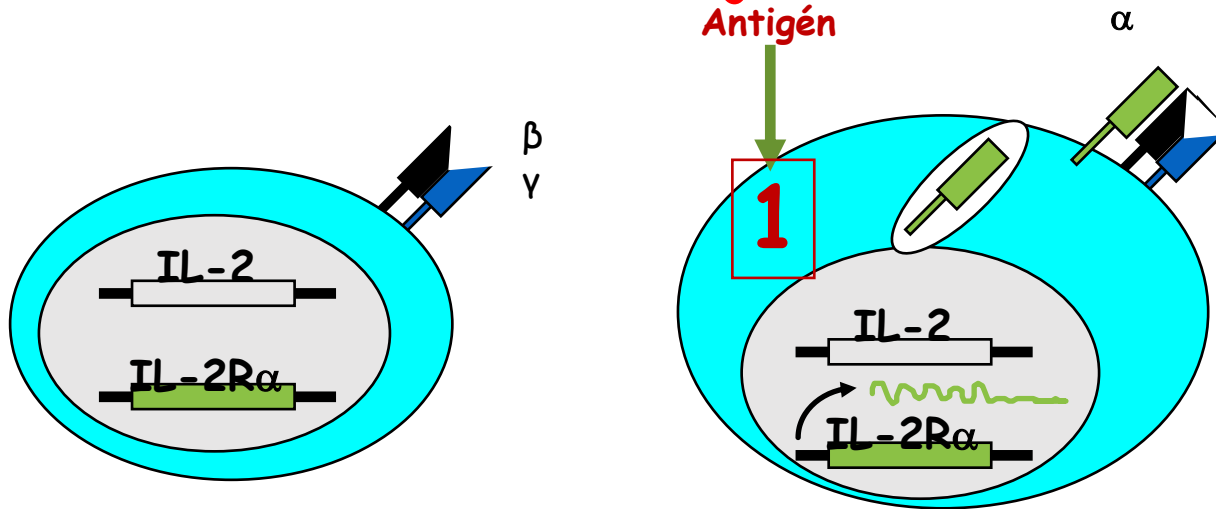

Figure 8.8 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

Az IL-2 citokin szerepe a CD4⁺ T sejtek aktivációjában

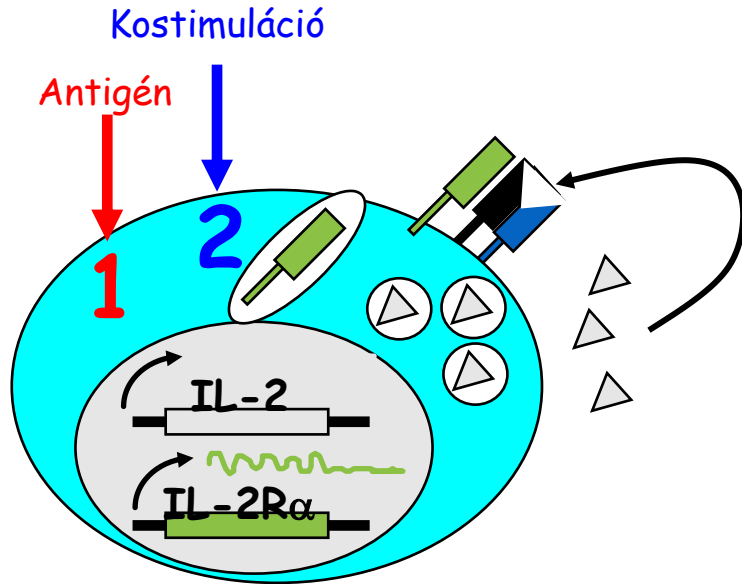
Nyugvó T sejt

Kis affinitású IL-2 receptort fejez ki (β és γ lánc) és **nem termel IL-2-t**, (nagyon kevés IL-2-t termel)

Jel 1

NFAT, az IL-2 receptor- α lánc gén promóteréhez kötődik.
Az α -lánc beépülése az IL-2R-t nagy affinitásúvá alakítja.

A ko-stimuláció mechanizmusa T sejtekben

Jel 2

Aktiválja az AP-1-et és az NF- κ B-t, ami 3-szorosára növeli az IL-2 gén transzkripcióját

Stabilizálja és így növeli az IL-2 mRNA féléletidejét, 20-30-szorosára

IL-2 termelés összesen 100 szorosára nő

Saját antigént felismerő naív T-sejtek, antigénre adott válaszukban tartósan gátoltak

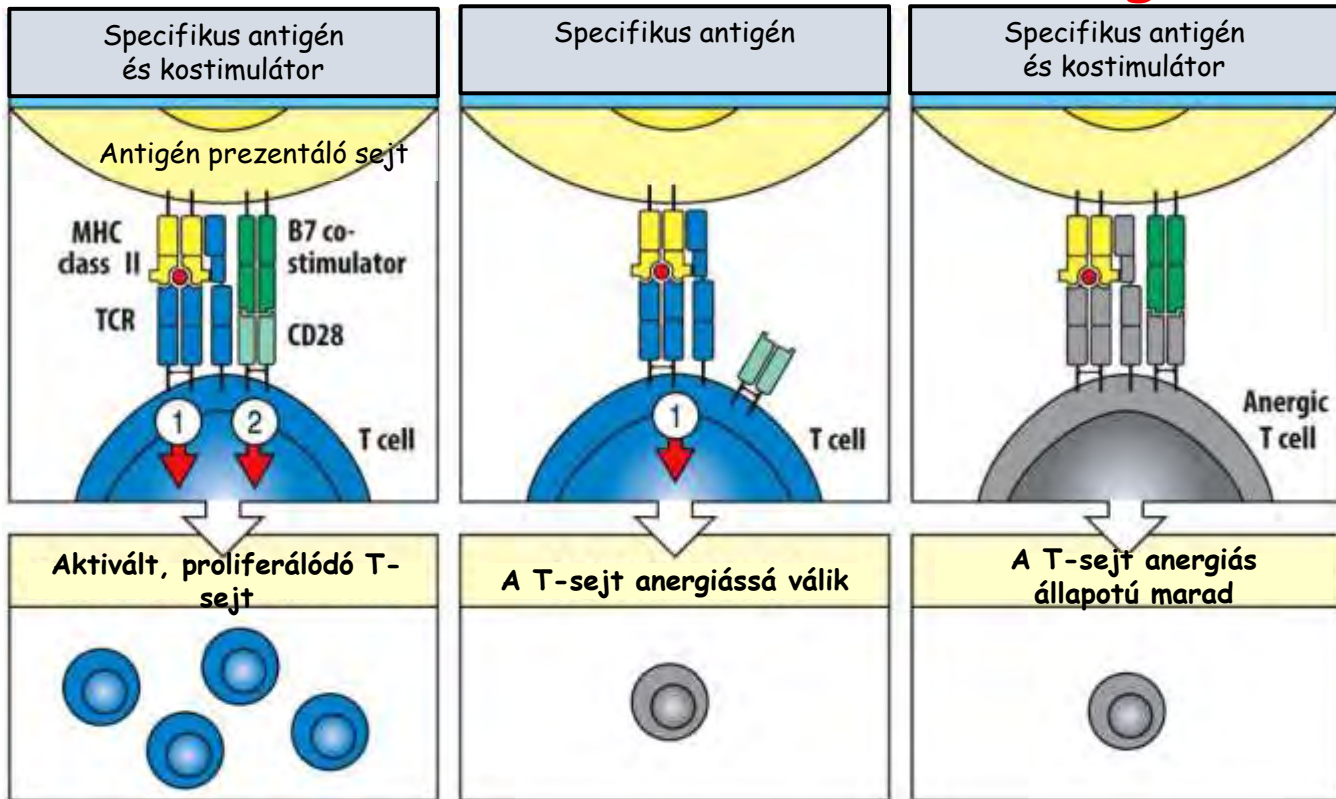
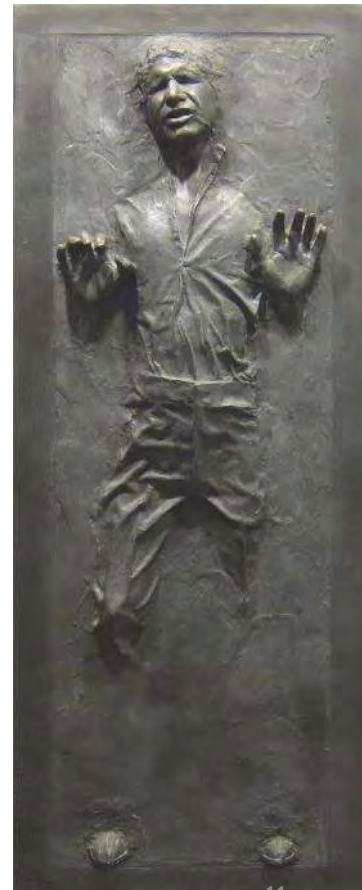

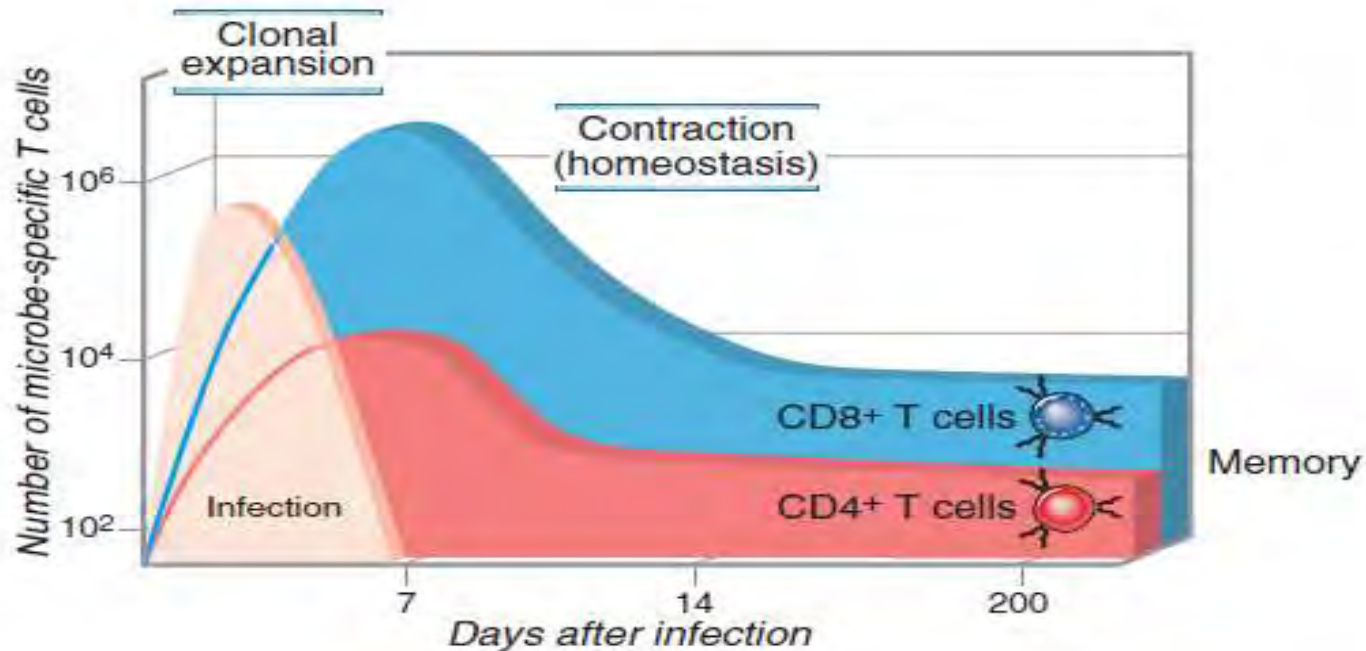
Figure 8.13 The Immune System, 4th ed, (© Garland Science 2015)

Az immunválasz szabályozásában szerepet játszó tényezők

- Az antigén mennyisége

A T sejtek klonális expanziója

Cellular and Molecular Immunology, 7th ed., 2014 Elsevier

Becslések szerint a klonális expanzió folyamán kialakult antigén-specifikus T sejtek több, mint 90%-a az antigén eliminációja után apoptózissal elpusztul.

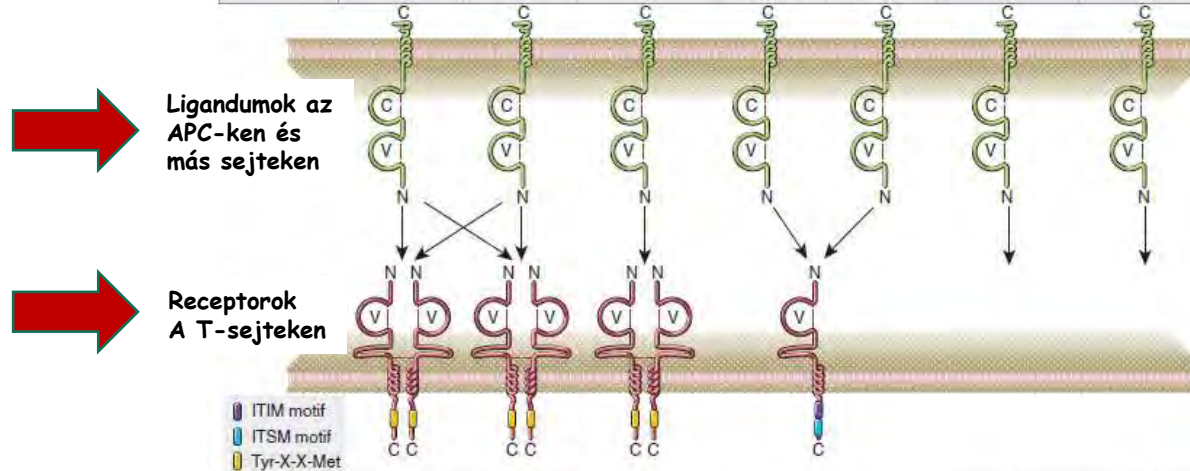

Az immunválasz szabályozásában szerepet játszó tényezők

- Az antigén mennyisége
- **Kostimulációs és koinhibitoros molekulák**

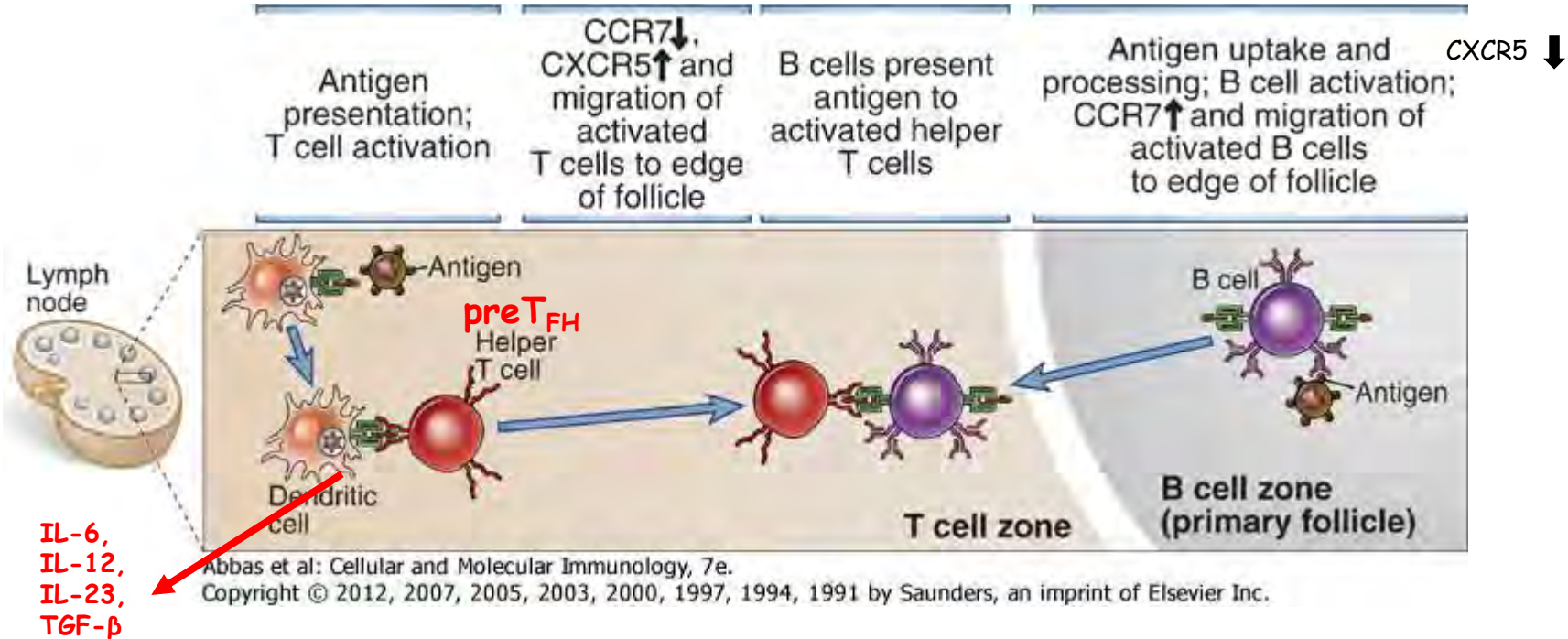
A B7 és CD28 családok

Expression	DCs; macrophages, B cells	DCs; macrophages, B cells	DCs; macrophages, B cells, other cells	DCs; macrophages, B cells, other cells	DCs; lymphoid and nonlymphoid cells	DCs; lymphoid and nonlymphoid cells
Name	B7-1 (CD80)	B7-2 (CD86)	ICOS-L (CD275)	PD-L1 (B7-H1, CD274)	PD-L2 (B7-DC, CD273)	B7-H3 B7-H4

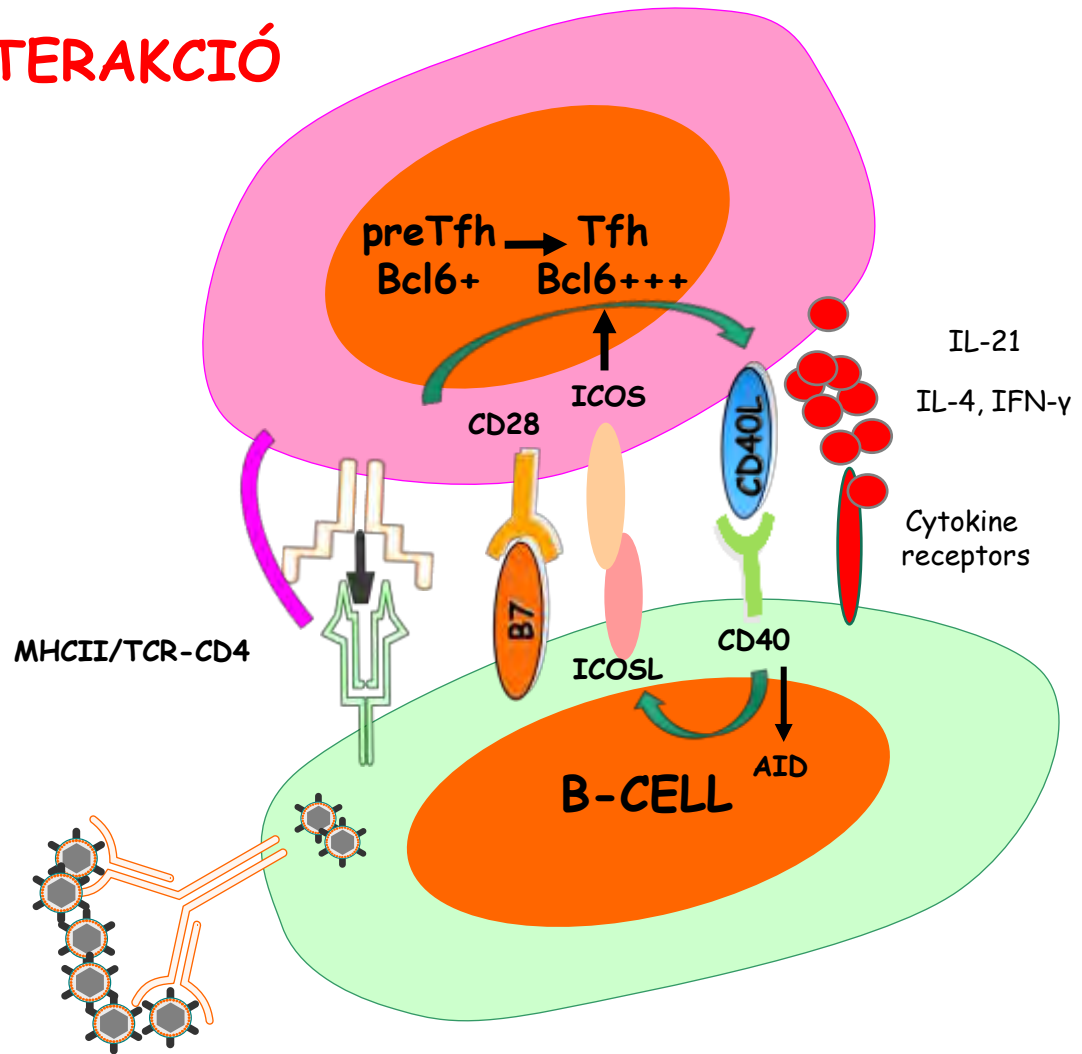
Name	CD28	CTLA-4 (CD152)	ICOS (CD278)	PD-1 (CD279)	?	?
Expresszió	T cells; constitutive	T cells; inducible	T cells; inducible	T cells, B cells, myeloid cells; inducible		
Fő funkció	Costimulation of naive T cells; generation of regulatory T cells	Negative regulation of immune responses; self-tolerance	Costimulation of effector and regulatory T cells; generation of follicular helper T cells	Negative regulation of T cells	Costimulation or negative regulation of T cells	Negative regulation of T cells

A FOLLIKULÁRIS HELPER T SEJTEK KIALAKULÁSA

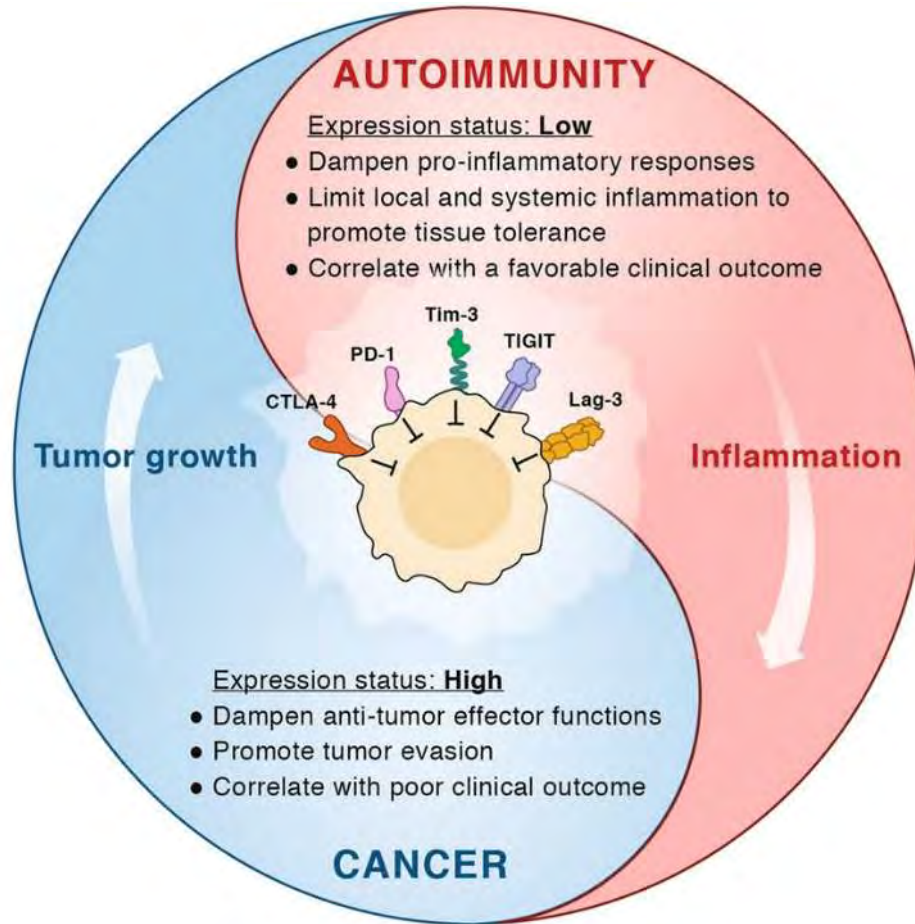

A folliculáris dendritikus sejtek által termelt CXCL13 a CXCR5 ligandja

B-SEJT/T-SEJT INTERAKCIÓ

ICOS
(Inducible T-cell COStimulator)

Major functions of selected B7-CD28 family members

Activation

- **B7-CD28**: initiation of immune responses
- **ICOS-ICOS-L**: T cell help in germinal center reactions (antibody responses)

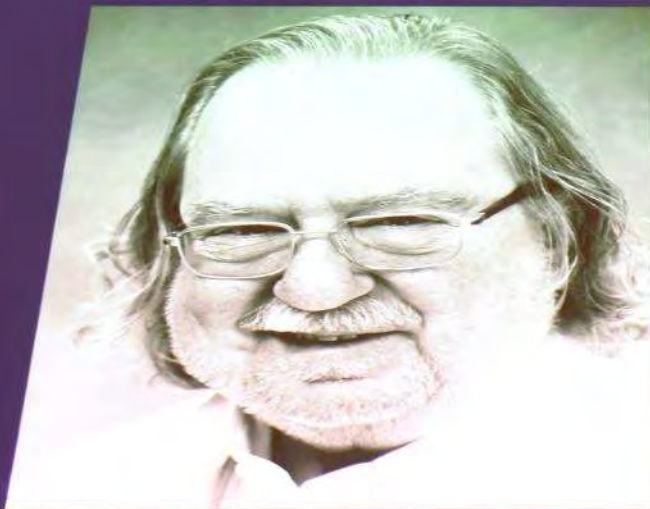
Inhibition

- **B7-CTLA-4**: inhibits early T cell responses in lymphoid organs
- **PD-1:PD-L1,2**: inhibits effector T cell responses in peripheral tissues

Nobel díj, 2018

Nobelförsamlingen
The Nobel Assembly at Karolinska Institutet

The Nobel Prize in Physiology or Medicine 2018
Nobelpriset i Fysiologi eller Medicin 2018

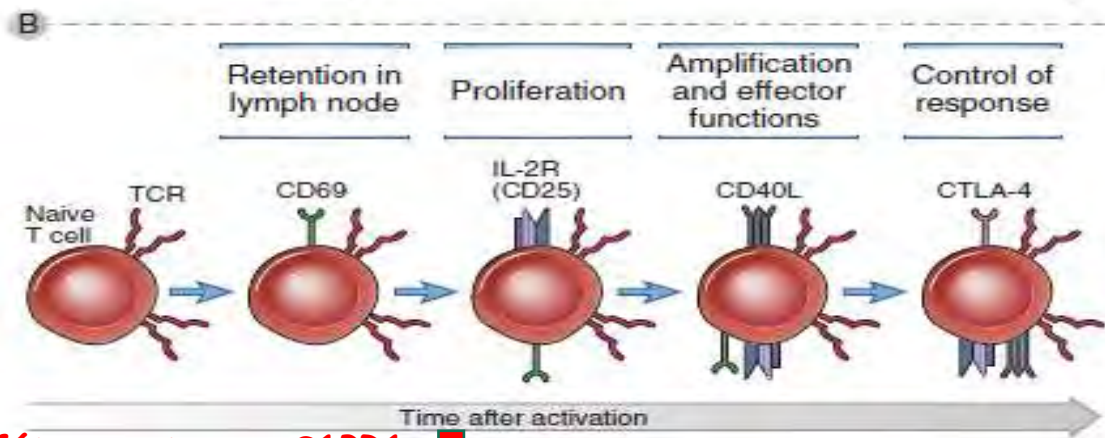
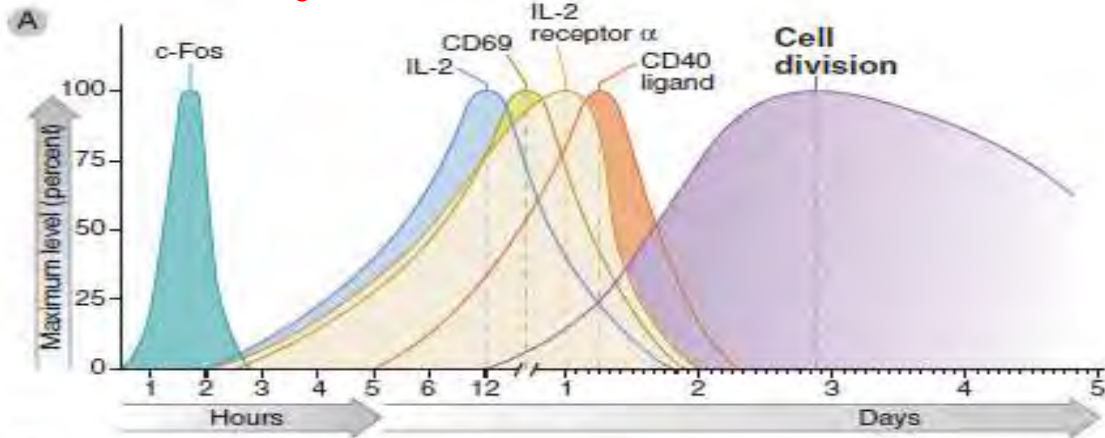

James P Allison
MD Anderson Cancer Center

Tasuku Honjo
Kyoto University

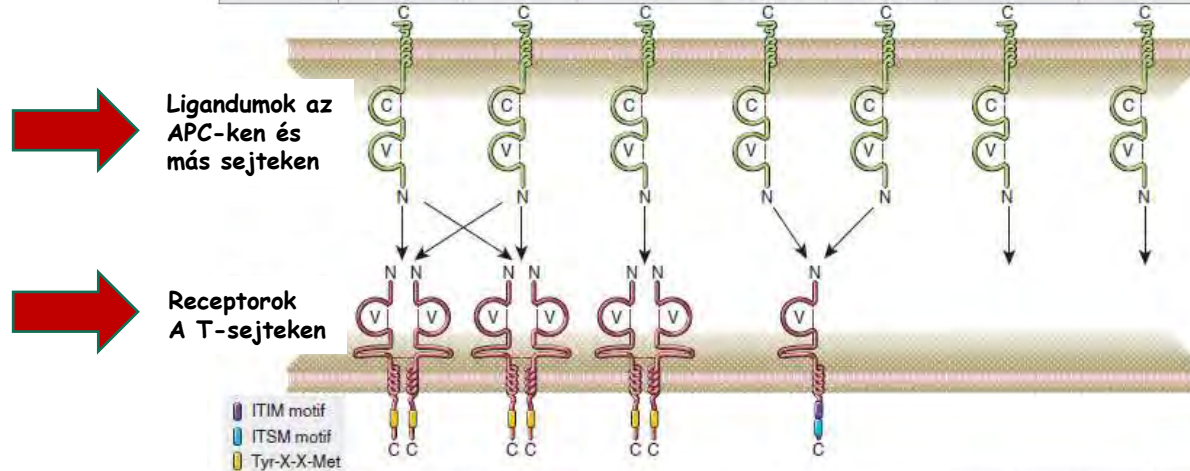
Változások a molekulák kifejeződésében T sejt aktivációt követően

szfingozin 1-foszfát receptor - S1PR1 ↓

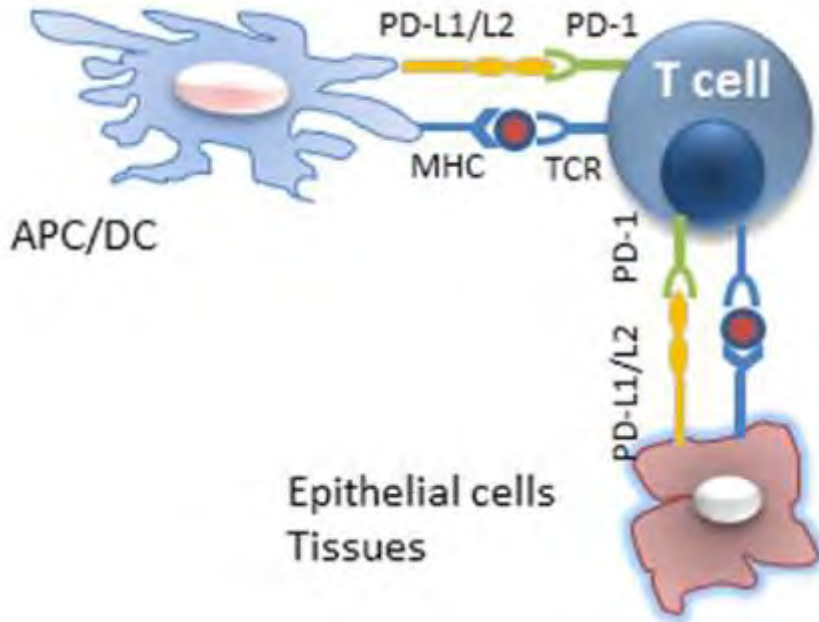
A B7 és CD28 családok

Expression	DCs; macrophages, B cells	DCs; macrophages, B cells	DCs; macrophages, B cells, other cells	DCs; macrophages, B cells, other cells	DCs; lymphoid and nonlymphoid cells	DCs; lymphoid and nonlymphoid cells
Name	B7-1 (CD80)	B7-2 (CD86)	ICOS-L (CD275)	PD-L1 (B7-H1, CD274)	PD-L2 (B7-DC, CD273)	B7-H3 B7-H4

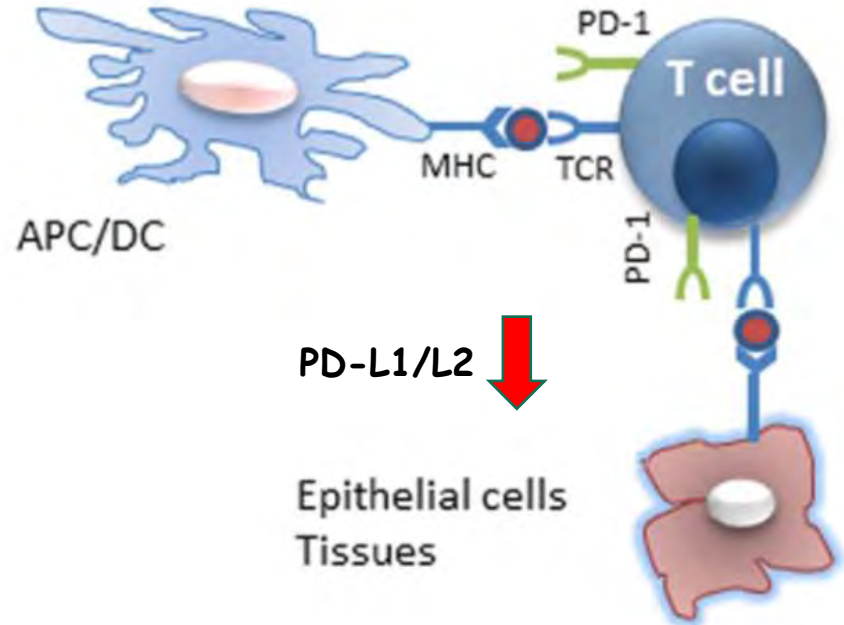

Name	CD28	CTLA-4 (CD152)	ICOS (CD278)	PD-1 (CD279)	?	?
Expresszió	T cells; constitutive	T cells; inducible	T cells; inducible	T cells, B cells, myeloid cells; inducible		
Fő funkció	Costimulation of naive T cells; generation of regulatory T cells	Negative regulation of immune responses; self-tolerance	Costimulation of effector and regulatory T cells; generation of follicular helper T cells	Negative regulation of T cells	Costimulation or negative regulation of T cells	Negative regulation of T cells

A PD-1 receptor az effektor T sejteken fejeződik ki

Normál szövet

Gyulladás

A CTLA-4 GÁTLÁSA HUMÁN MONOKLONÁLIS ANTITEST SEGÍTSÉGÉVEL (Ipilimumab etc)

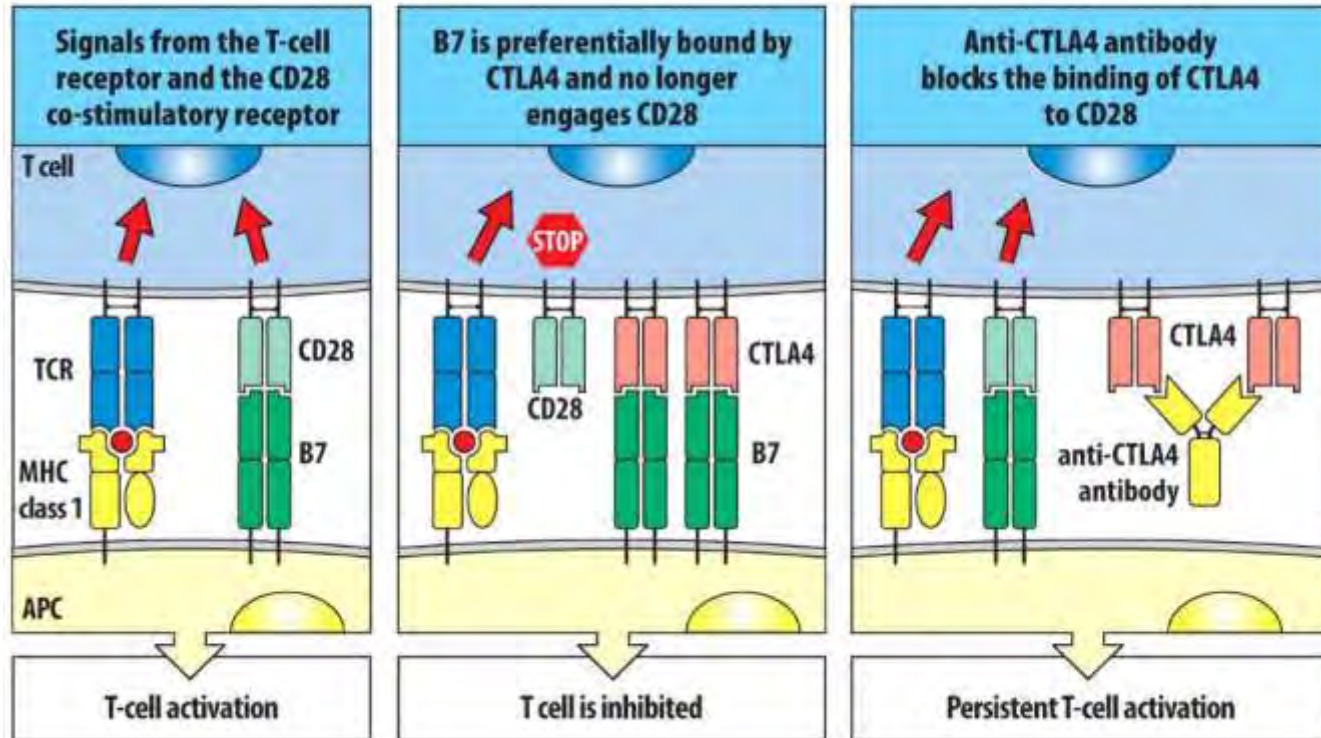
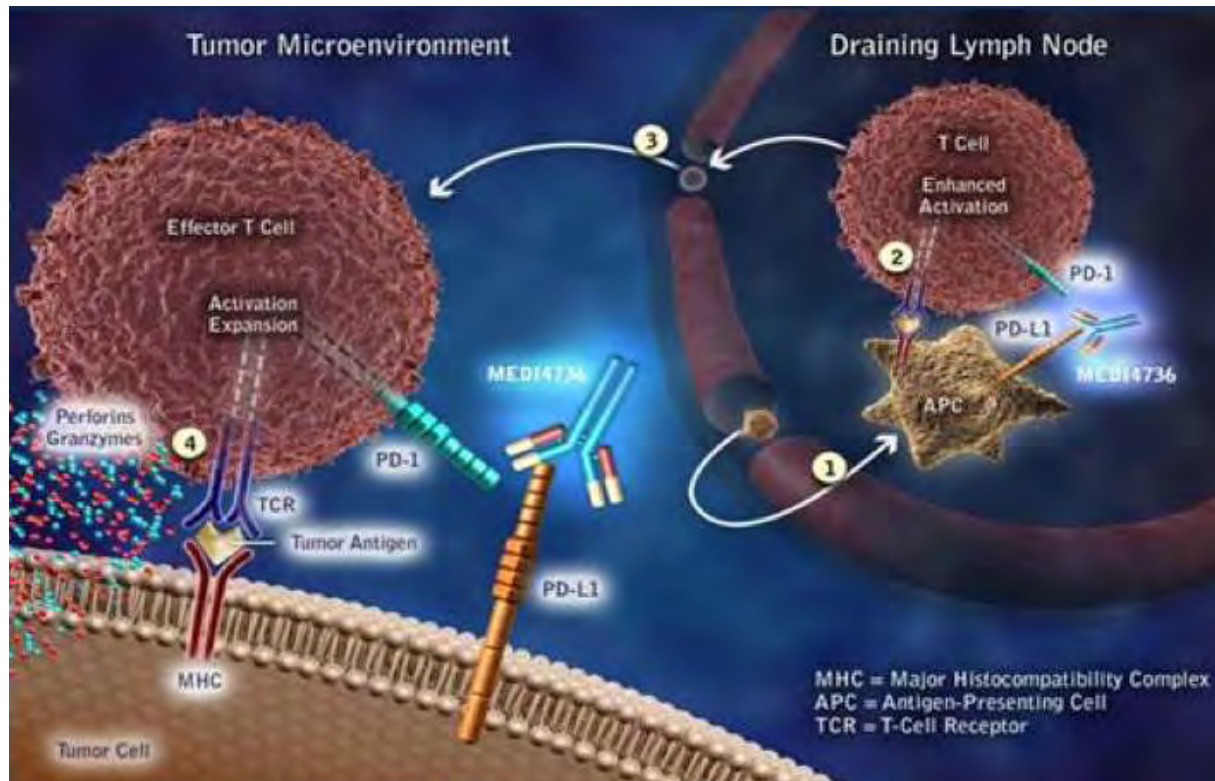
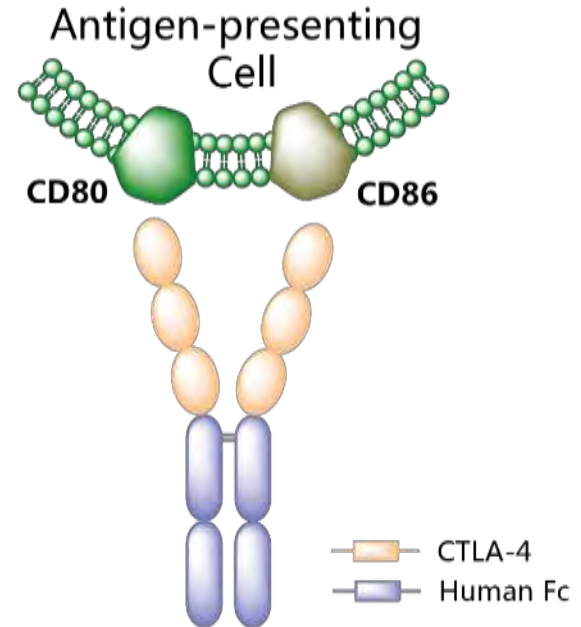
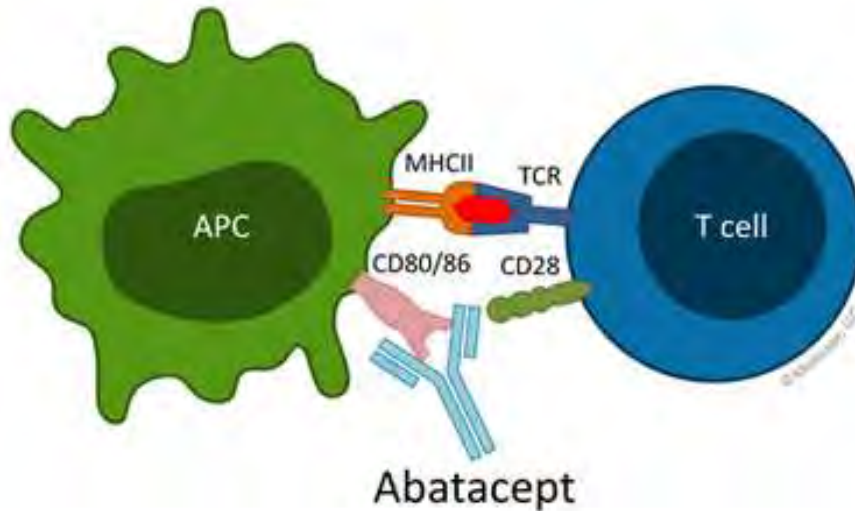

Figure 17.19 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

A PD-1/PD-L1 INTERAKCIÓ GÁTLÁSA

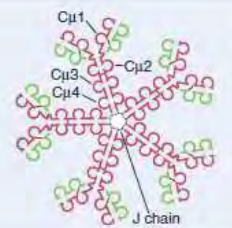
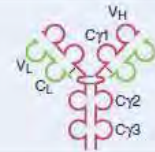
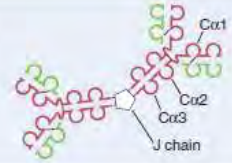

A KO-STIMULÁCIÓS ÚTVONALAK GÁTLÁSA HATÁSOS LEHET AZ AUTOIMMUN BETEGSÉGEK KEZELÉSÉBEN

Az IgG plazma féléletideje kiugróan magas

Isotope of Antibody	Subtypes (H Chain)	Serum Concentration (mg/mL)	Serum Half-life (days)	Secreted Form	Functions
IgA	IgA1,2 ($\alpha 1$ or $\alpha 2$)	3.5	6	IgA (dimer) Monomer, dimer, trimer	Mucosal immunity
IgD	None (δ)	Trace	3	None	Naive B cell antigen receptor
IgE	None (ϵ)	0.05	2	IgE Monomer	Defense against helminthic parasites, immediate hypersensitivity
IgG	IgG1-4 ($\gamma 1$, $\gamma 2$, $\gamma 3$, or $\gamma 4$)	13.5	23	IgG1 Monomer	Opsonization, complement activation, antibody-dependent cell-mediated cytotoxicity, neonatal immunity, feedback inhibition of B cells
IgM	None (μ)	1.5	5	IgM Pentamer	Naive B cell antigen receptor, complement activation

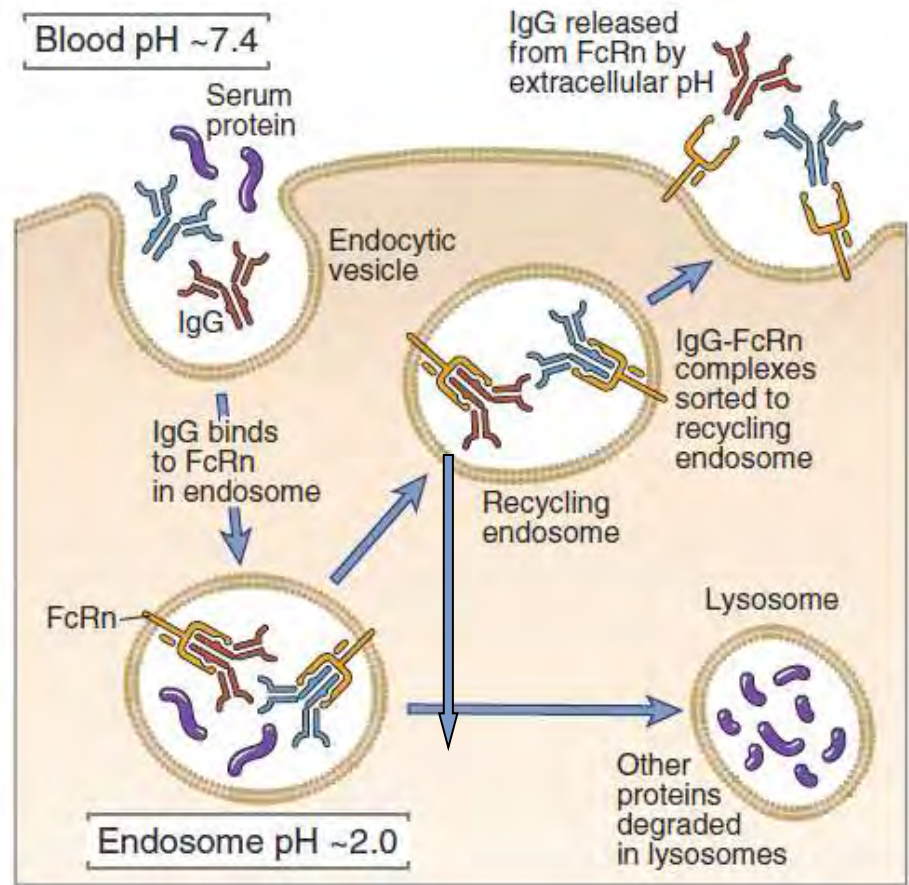

Az FcRn működése

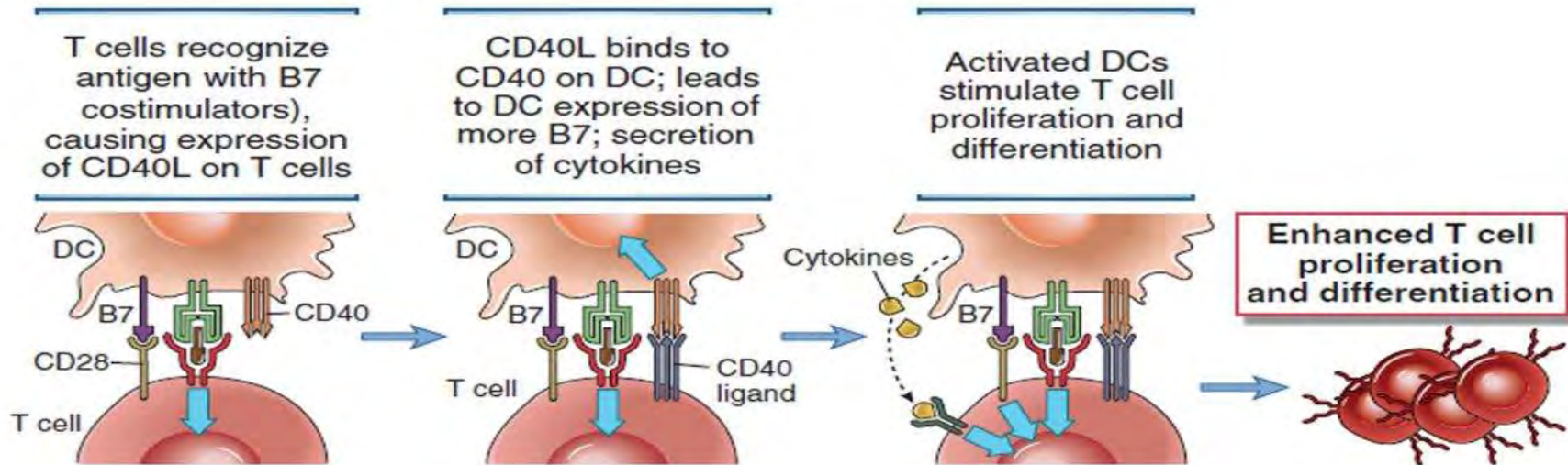
pinocitózis

savas közegben nagy affinitással köti az IgG-t, és megmenekíti a lizoszómális lebomlástól

Ha az epitélejt másik oldalán távozik:
transzcitózis

A CD40/CD40L szerepe T sejt/APC kommunikációban

Cellular and Molecular Immunology, 7th ed., 2014 Elsevier

A CD40 útvonal közvetett módon erősíti fel a T-sejt válaszokat azáltal, hogy fokozza a ko-stimuláló molekulák kifejeződését az APC-ken.

A T-SEJT SEGÍTSÉG HIÁNYA CSÖKKENT ELLENANYAGTERMELÉST OKOZ

X-KAPCSOLT HYPER IgM SZINDRÓMA, XLHIM

Genetikai háttér:

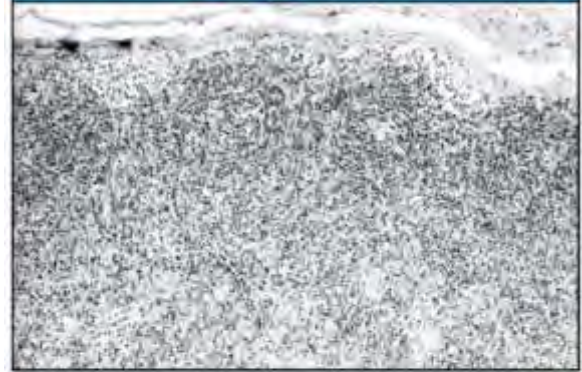
- A CD40 ligandumot kódoló gén defektusa

Szimptómák:

- Nincs specifikus ellenanyag válasz a T-dependens antigénekre
  - Alacsony IgG, IgA, IgE
- A **CD40/CD40L kapcsolódás** hiányában nincs T-sejt függő makrofág/dendritikus sejt/B-sejt aktiváció
- Nem alakul ki germinális centrum

A GERMINÁLIS CENTRUMOK HIÁNYA XLHIM ESETÉN

**Lymph node from a patient with CD40L
deficiency (no germinal centers)**

Lymph node with germinal centers

Figure 2.6 Case Studies in Immunology, 6ed. (© Garland Science 2012)

AUTOSZÓMÁS HIPER IgM SZINDRÓMA

- A citozin/uracil konverziót katalizáló **aktiváció indukált citidin demináz (AID)** hiányában kialakuló B-sejt defektus
- A **szomatikus hipermutáció és az izotípusváltás hiánya**, valamint a hatalmas germinális centrumok következtében kialakuló **limfoid hiperplasia** jellemzi
- Visszatérő respiratorikus és gastrointestinális fertőzések

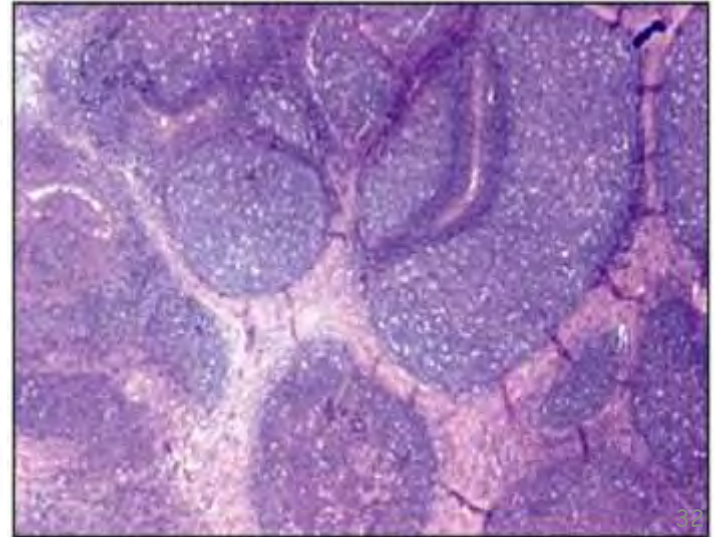
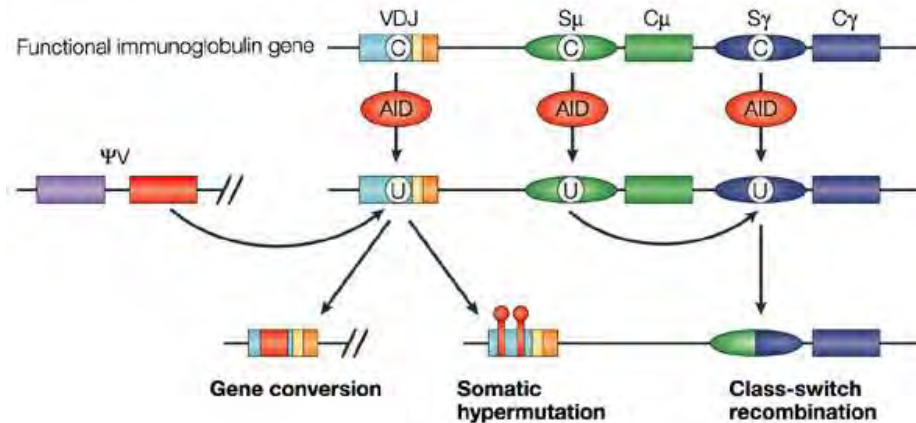
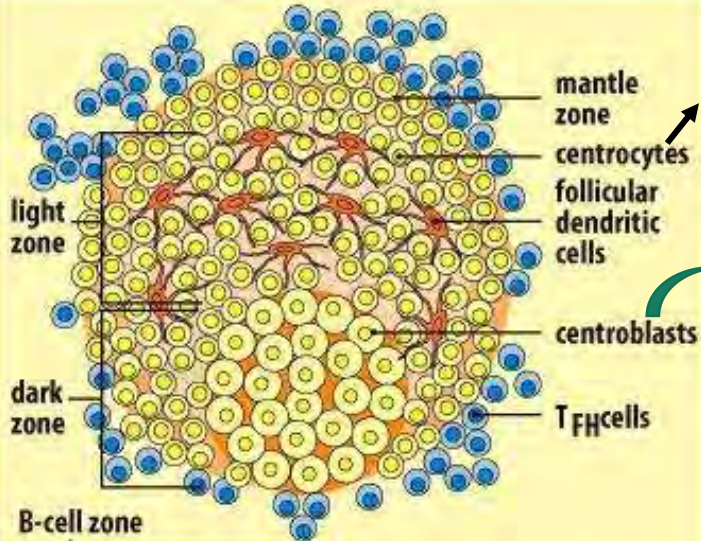

Figure 3.3 Case Studies in Immunology, 4ed. © Garland Science 2013

A GERMINÁLIS CENTRUM SZERKEZETE

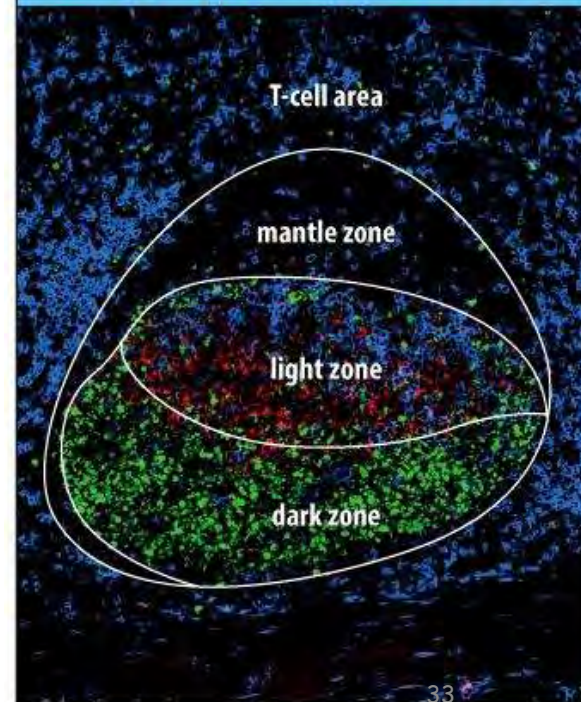
Schematic representation of a germinal center

Magas BCR expresszió
Szelekció
B/FDC interakció
B/T_{FH} interakció

Alacsony BCR expresszió
Magas AID expresszió
Proliferáció
Szomatikus hipermutáció

Germinal center stained showing T cells, B cells, and follicular dendritic cells

Az immunválasz szabályozásában szerepet játszó tényezők

- Az antigén mennyisége
- Kostimulációs és koinhibitoros molekulák
- **Aktiváció-indukált sejthalál**

A citotoxikus CD8⁺ T sejtek számos fertőzött target sejtet képesek egymás után elpusztítani

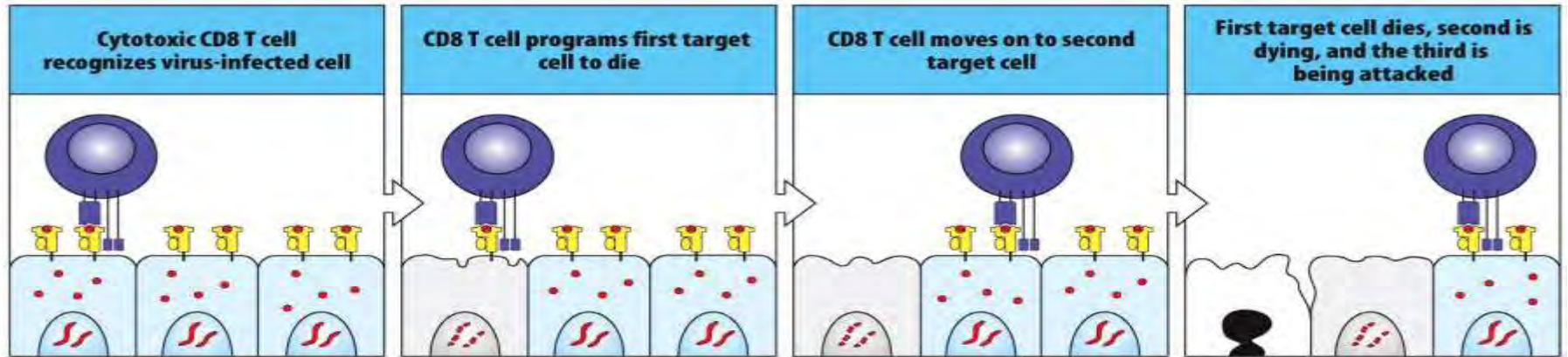
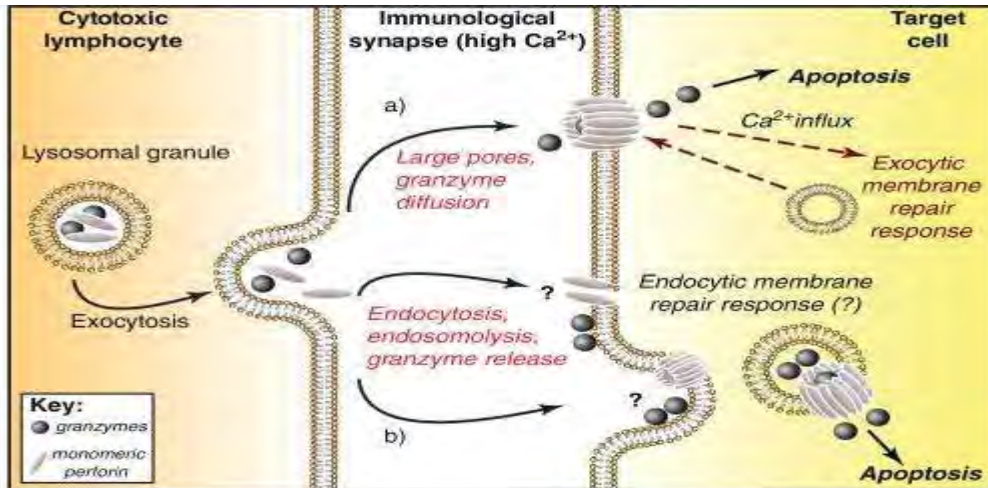
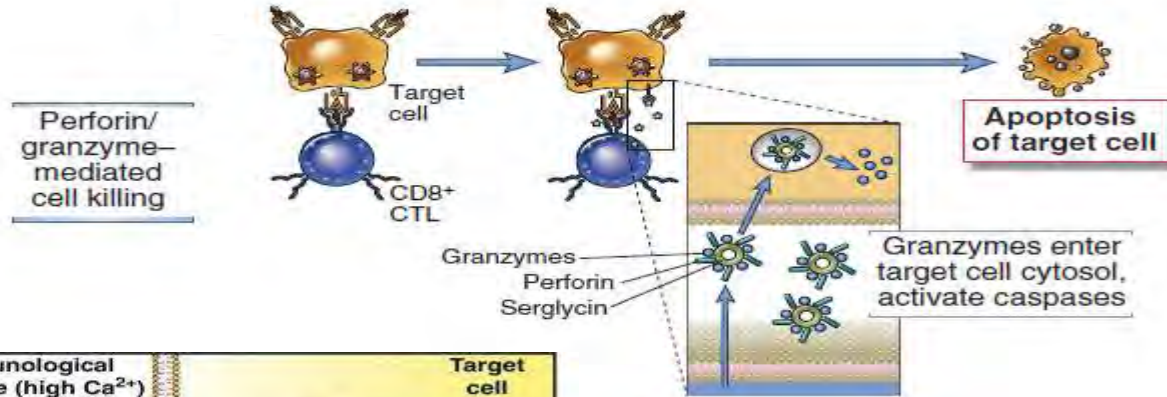

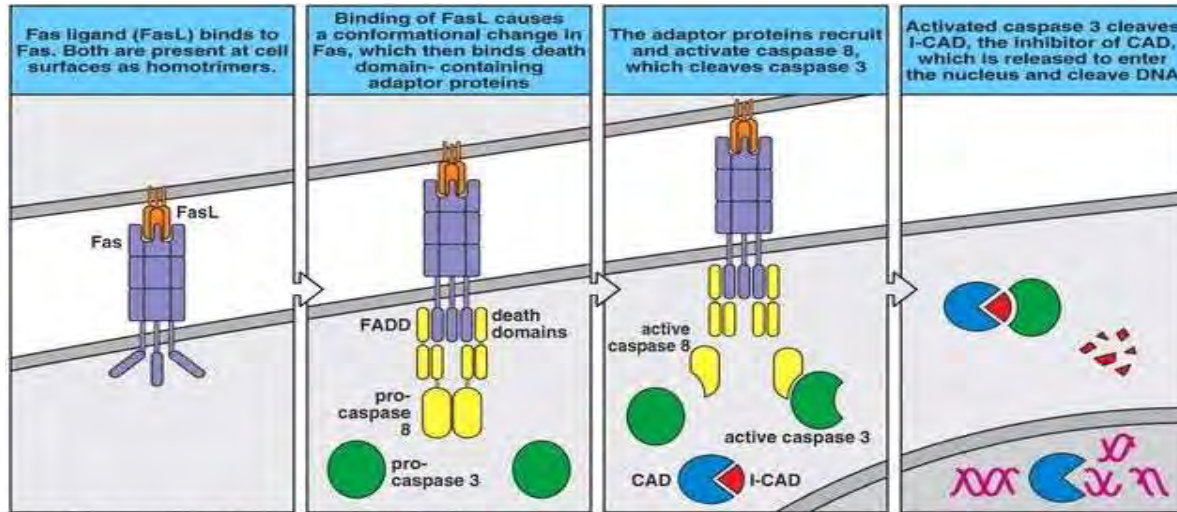
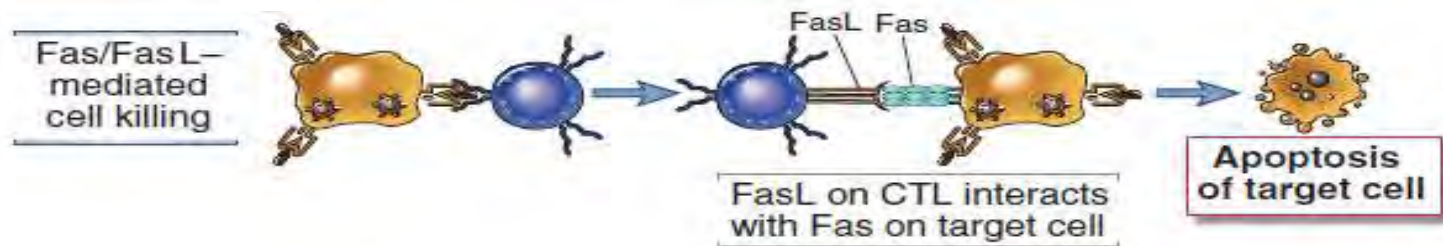
Figure 8.24 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

A target sejtek CTL-mediált elpusztításának mechanizmusa I.

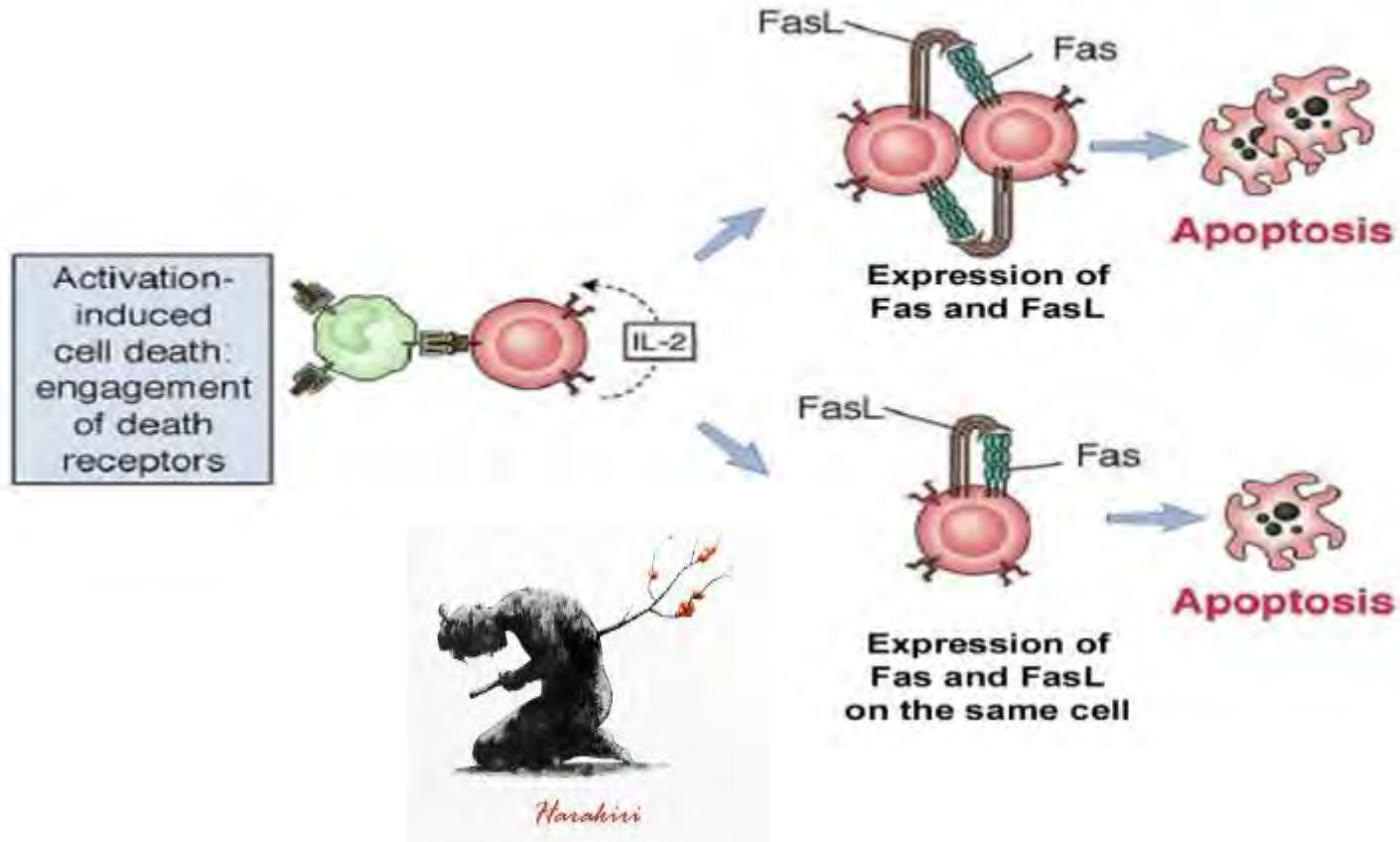
A target sejtek CTL-mediált elpusztításának mechanizmusa II.

CAD: caspase-activated DNase

Figure 6-24 Immunobiology, 6/e. © Garland Science 2005

A Fas receptor-mediált „aktiváció-indukált sejthalál” mechanizmusa

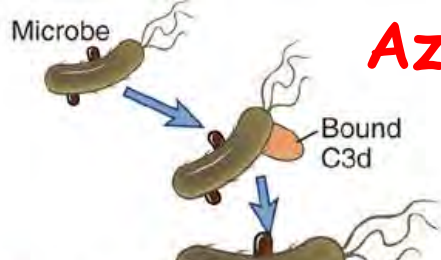

Az immunválasz szabályozásában szerepet játszó tényezők

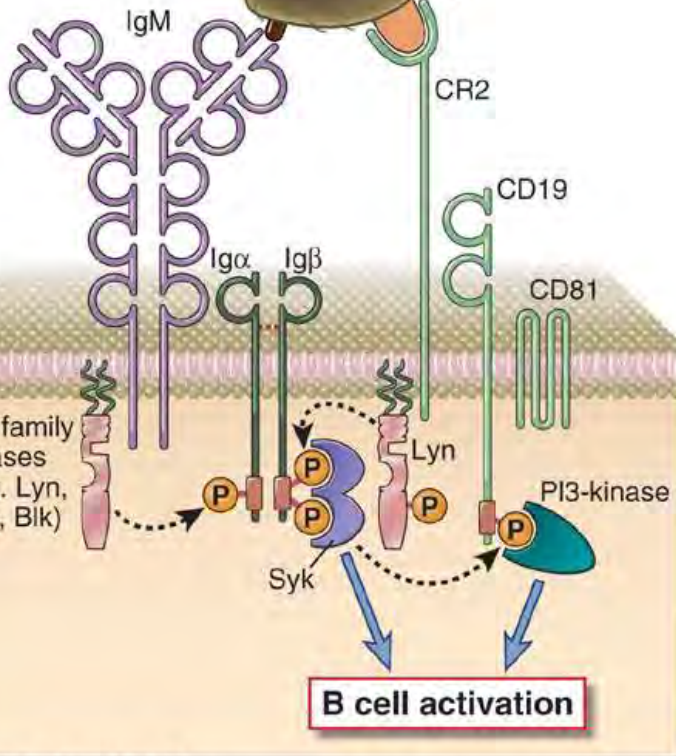
- Az antigén mennyisége
- Kostimulációs és koinhibitoros molekulák
- Aktiváció-indukált sejthalál
- **Komplement fehérjék és ellenanyagok**

Az eredményes B-sejt aktivációhoz a koreceptor aktivációja is szükséges

Complement
activation

Recognition
by B cells

Signals from
Ig and CR2
complex

A B-sejt koreceptor:

- **CR2:** CD21- Komplement receptor 2
- **CD19:** jelátvivő komponens
- **CD81:** CD19 sejtfelszínre szállítása, BCR-koreceptor interakciók organizálása
- **Növeli a szignál erősségét: 1000-10000X**
- A szinergista szignál fontosságát jelzi a **CD19, CD81 deficiencia** esetén fertőzésre és vakcinációra adott gyenge B-sejt válasz: alacsony ellenanyag szint, szinte csak IgM

A memóriaválasz során naiv B-sejtek nem aktiválódnak

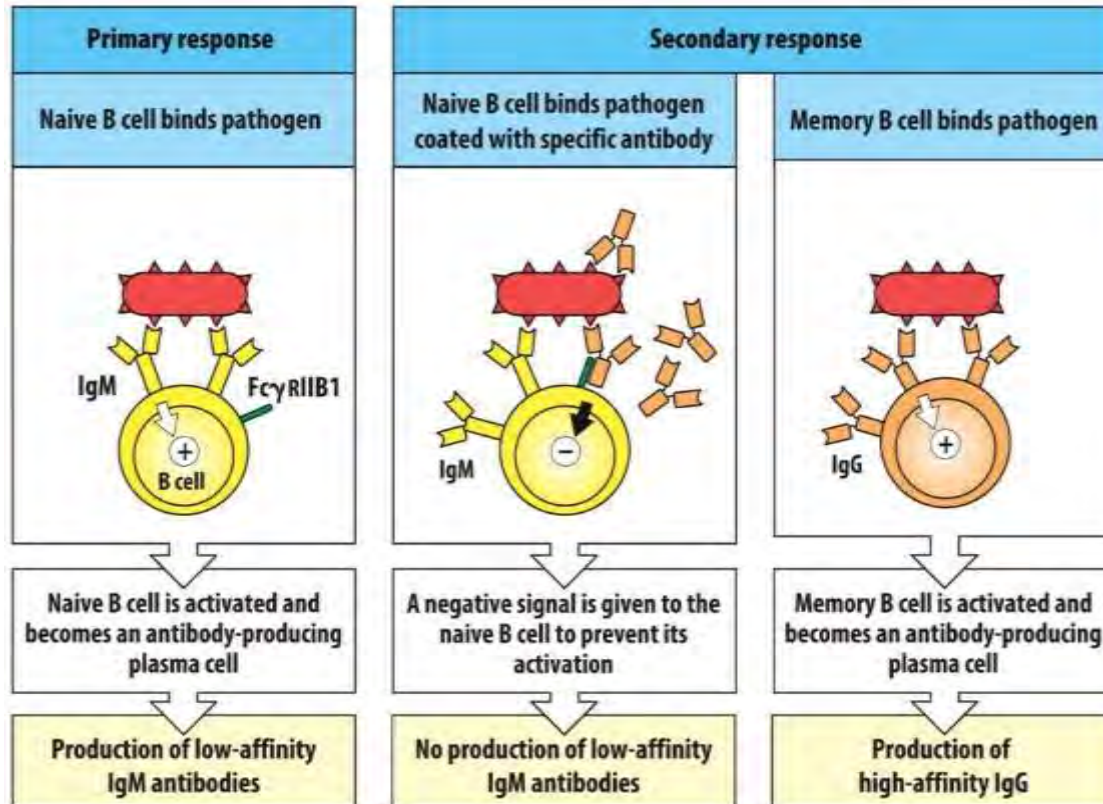
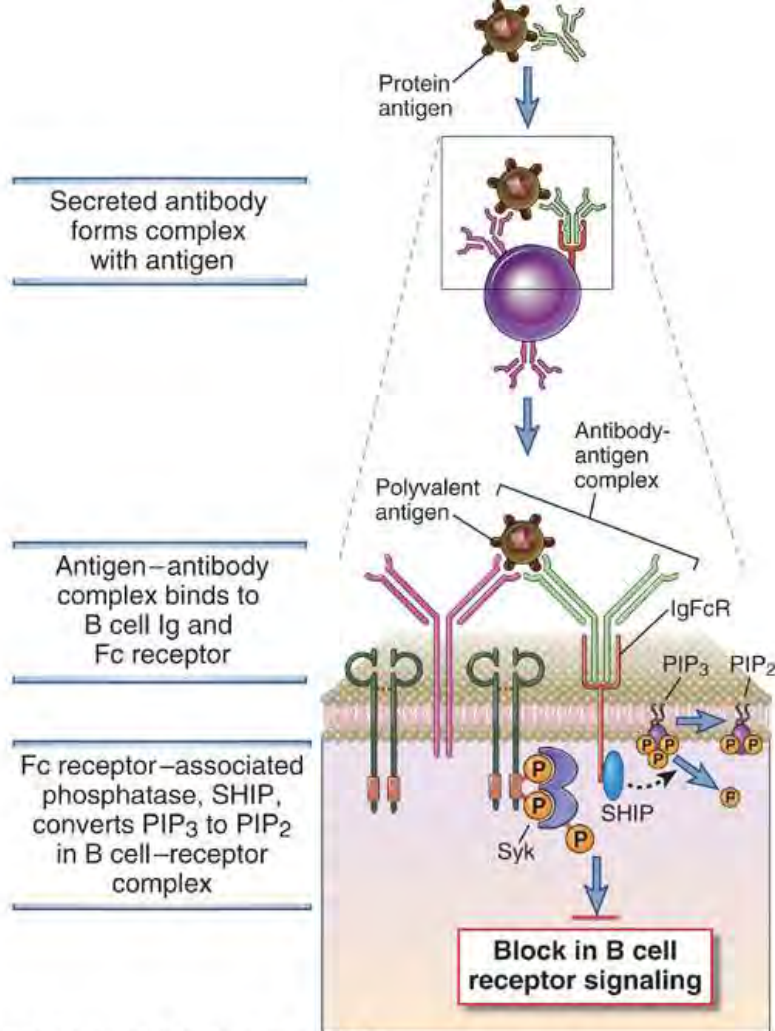

Figure 11.5 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

NEGATÍV VISSZACSATOLÁS: A B SEJT-AKTIVÁCIÓ GÁTLÁSA

FcγRIIB receptor a naív B sejteken fejeződik ki

Az immunválasz szabályozásában szerepet játszó tényezők

- Az antigén mennyisége
- Kostimulációs és koinhibitoros molekulák
- Aktiváció-indukált sejthalál
- Komplement fehérjék és ellenanyagok
- **Regulátor T sejtek**

A CD4⁺ T sejtek funkcionális csoportjai

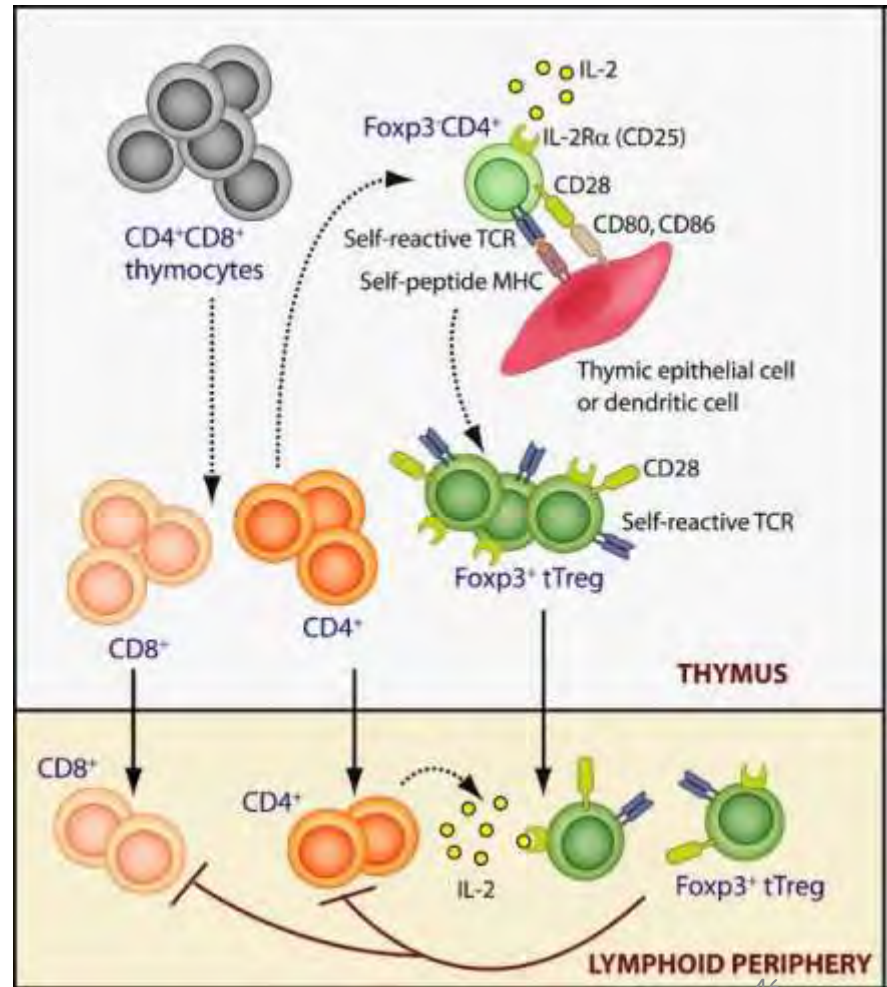
	T_H1 cells	T_H17 cells	T_H2 cells	T_H cells	T regulatory cells (T_{reg})
Effector CD4 T cell					
Cytokines that induce differentiation	IL-12 IFN- γ	IL-6 IL-1 TGF- β	IL-4	IL-12, IL-6 TGF- β IL-23	TGF- β
Defining transcription factor	T-bet	ROR γ T	GATA3	Bcl6	FoxP3
Characteristic cytokines	IFN- γ	IL-17 IL-22	IL-4 IL-5 IL-13	IL-21	TGF- β IL-10
Function	Activate macrophages	Enhance neutrophil response	Activate cellular and antibody response to parasites	Activate B cells Maturation of antibody response	Suppress other effector T cells

Figure 8.14 The Immune System, 4th ed, (© Garland Science 2015)

A CD4⁺FOXP3⁺CTLA-4⁺CD25⁺ regulátor T-sejtek feladata az immunválasz szuppressziója és a sajáttal szembeni tolerancia fenntartása

**Tímusz-eredetű tTreg
Perifériás pTreg**

A TÍMUSZ-EREDETŰ REGULÁTOR T-SEJTEK (tTreg) FEJLŐDÉSE

A T-sejtek **NEGATÍV SZELEKCIÓ**ja a tímuszban

CENTRÁLIS TOLERANCIA

A potenciálisan autoreaktív klónok eltávolítása

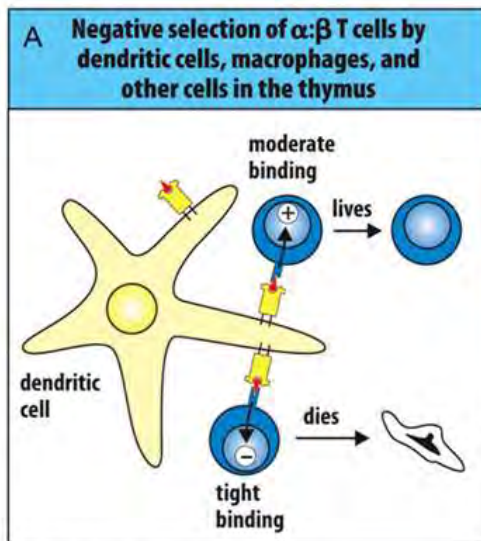
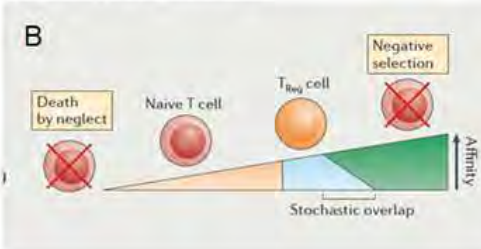
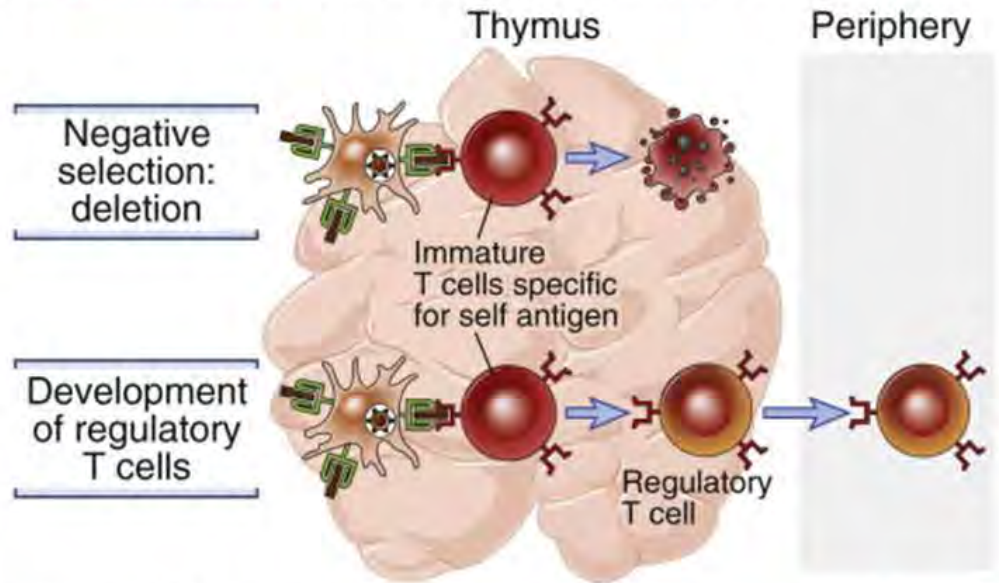

Figure 7.18 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

A saját MHC/saját antigén komplexet **nagy affinitással** kötő T-sejtek **eliminálódnak**, a közepes affinitású klónok túlélnek.

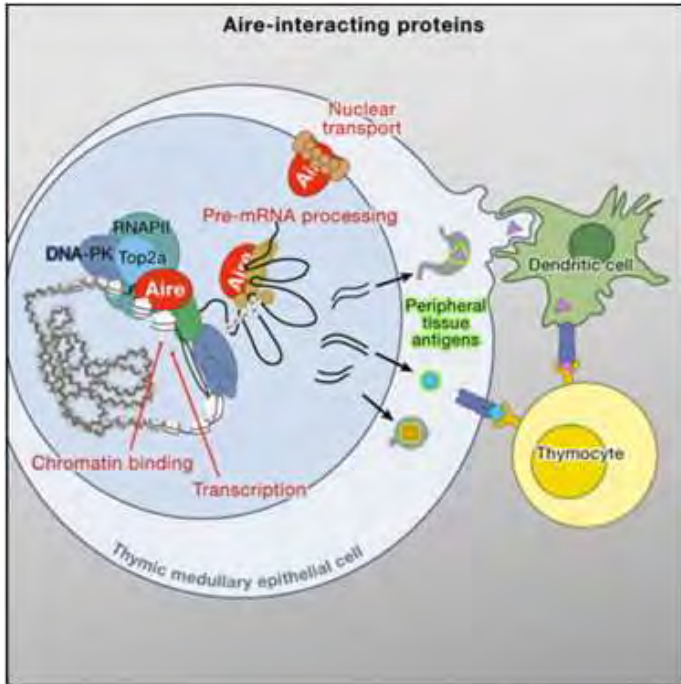

Az autoreaktív sejtek néhány százaléka - **a negatív szelekciós zóna felső határán** - túlél és **regulátor T-sejtekké** differenciálódik.

AUTOIMMUN REGULÁTOR (AIRE)

A medulláris epitélisejtek által kifejezett transzkripciós faktor, amely számos szövet-specifikus gén expresszióját indukálja

A centrális T-sejt tolerancia kialakulásának defektusa esetén túl sok autoreaktív T-sejt hagyja el a tímuszt és kerül a perifériára

AUTOIMMUN POLIENDOCRINOPATIA-CANDIDIASIS-EKTODERMÁLIS DISZTRÓFIA (APECED)

AZ APECED TÜNETEI

- **IL-17-specifikus autoantitestek!**

- Az IL-17 szerepét egy ritka immundeficiencia tanulmányozása során fedezték fel.

- <https://jimneydandme.wordpress.com/james-story>

APECED patients suffer a variety of autoimmune diseases and candidiasis	
Symptom	Frequency in Finnish patients (%)
Endocrine glands	
Hypoparathyroidism	85
Adrenal failure	72
Ovarian failure	60
Insulin-dependent diabetes mellitus	18
Testicular atrophy	14
Parietal cell atrophy	13
Hypothyroidism	6
Other tissues	
Candidiasis	100
Dental enamel hypoplasia	77
Nail dystrophy	52
Tympanic membrane calcification	33
Alopecia	27
Keratopathy	22
Vitiligo	13
Hepatitis	13
Intestinal malabsorption	10

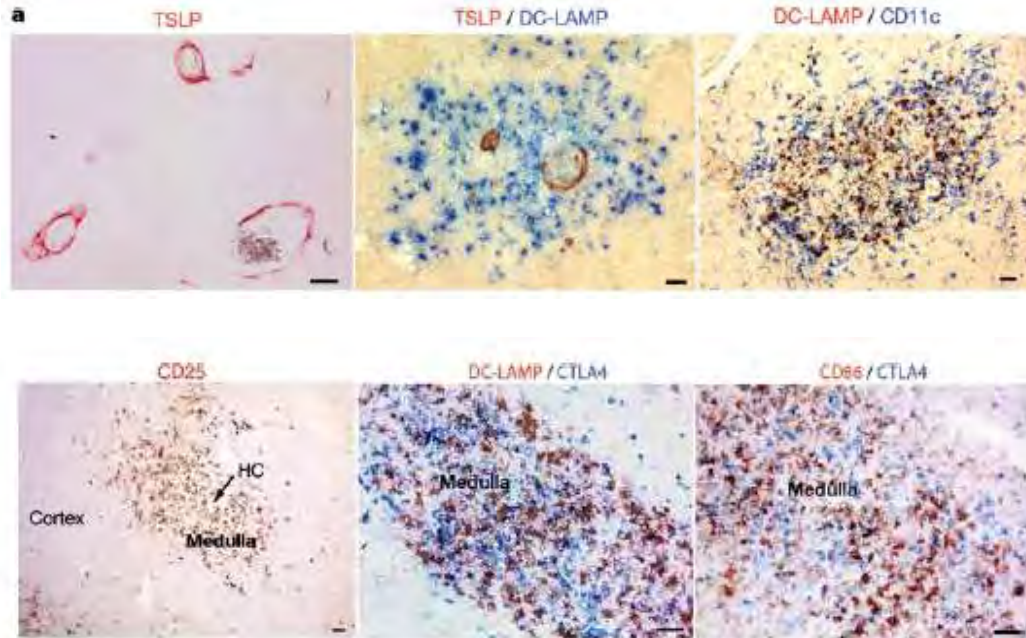
Figure 13.21 The Immune System, 3ed. (© Garland Science 2009)

© The Finnish Federation of Handicapped Children, OY

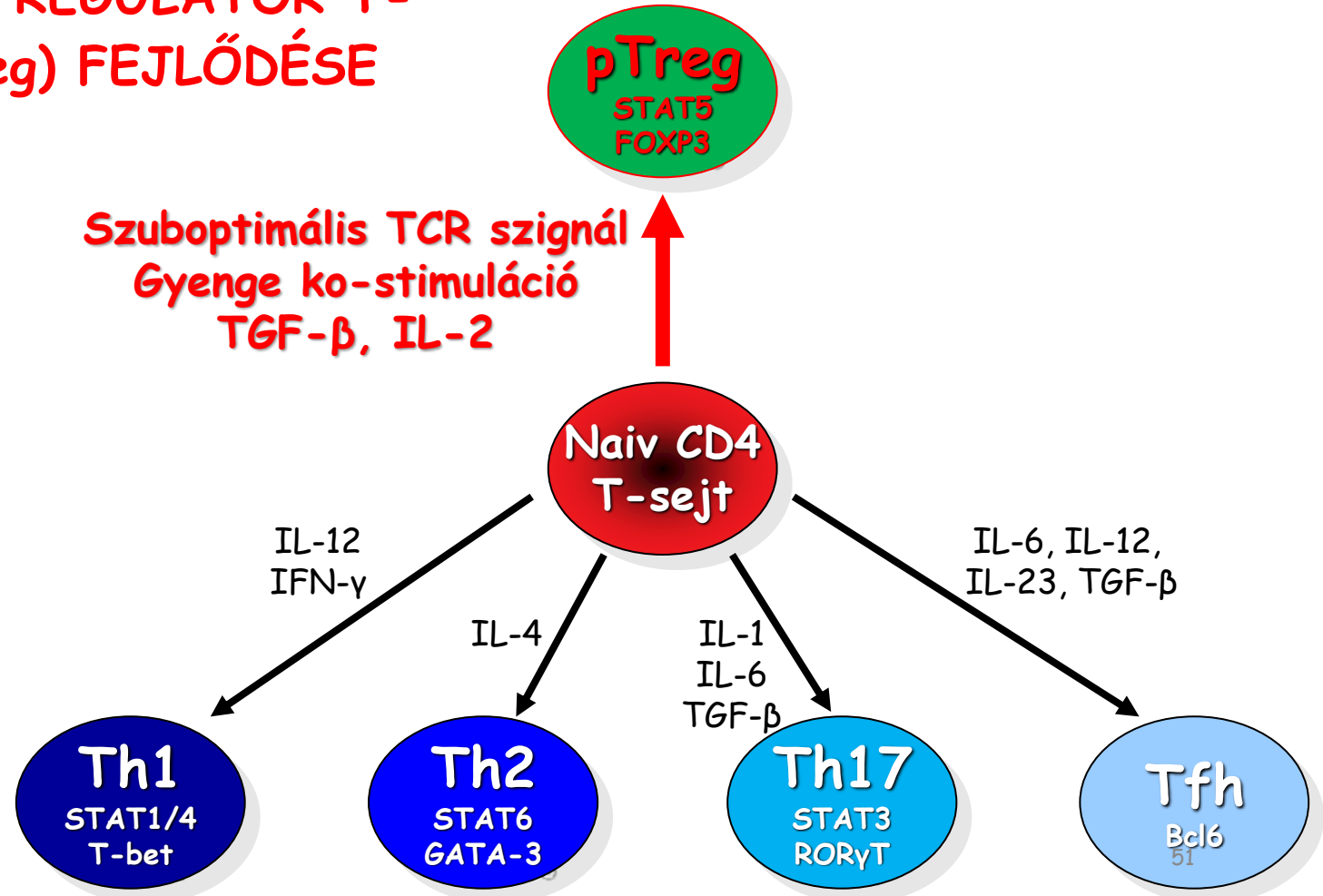
Figure 13.20 The Immune System, 3ed. (© Garland Science 2009)

A Hassall testek dendritikus sejtek aktivációján keresztül elősegítik a regulátor T-sejtek fejlődését a humán tímuszban

Watanabe et al. Nature 436, 1181
doi:10.1038/nature03886

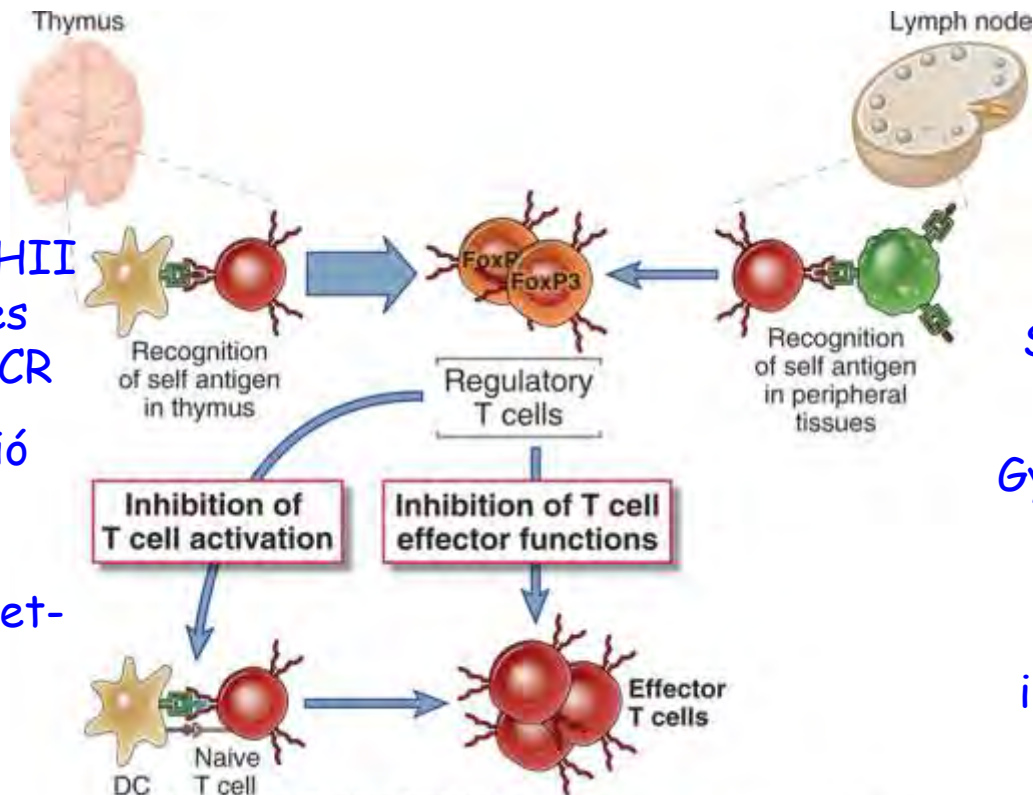
A PERIFÉRIÁS REGULÁTOR T- SEJTEK (pTreg) FEJLŐDÉSE

TREG DIFFERENCIÁCIÓ

tTreg

pTreg

A saját antigén/MCHII komplexet közepes affinitással kötő TCR

Erős ko-stimuláció

IL-2

Szisztémás és szövet-specifikus autoimmunitás kontrollja

Szuboptimális TCR szignál

Gyenge ko-stimuláció

IL-2, TGF- β

Lokális immunszuppresszió

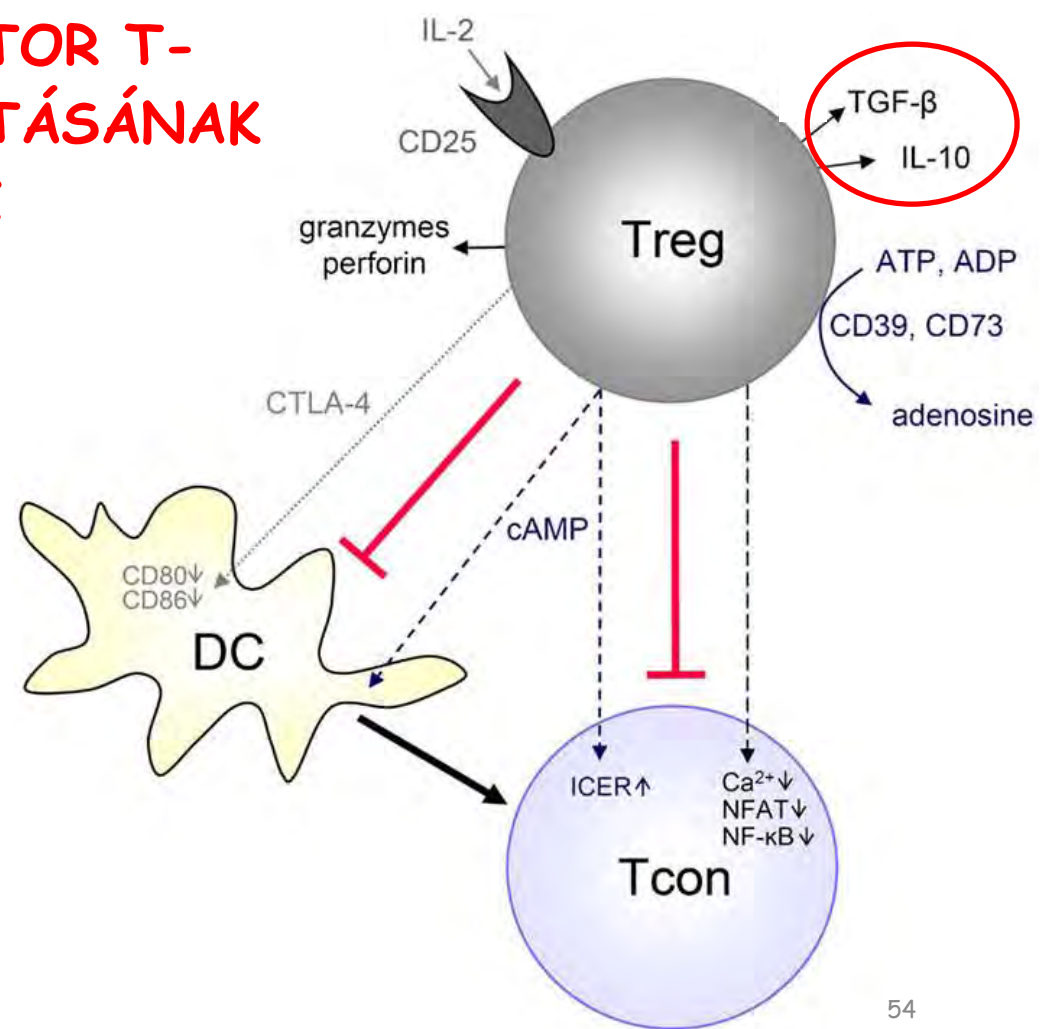
Abbas et al: Cellular and Molecular Immunology, 7e.
Copyright © 2012, 2007, 2005, 2003, 2000, 1997, 1994, 1991 by Saunders, an imprint of Elsevier Inc.

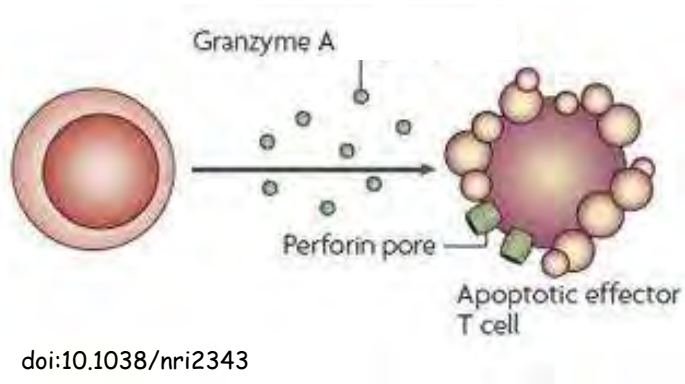
SPECIFIKUS IMMUNTERÁPIA

A TOLERANCIA REGULÁTOR T- SEJTEK ÁLTALI FENNTARTÁSÁNAK MECHANIZMUSAI

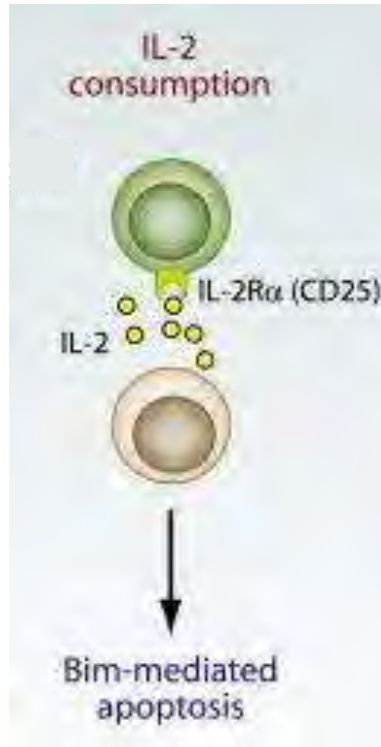
CITOLÍZIS

A Treg-mediált citolízis granzim A és perforin közvetítésével történik

METABOLIKUS SZUPPRESSZIÓ

IL-2 DEPRIVÁCIÓ

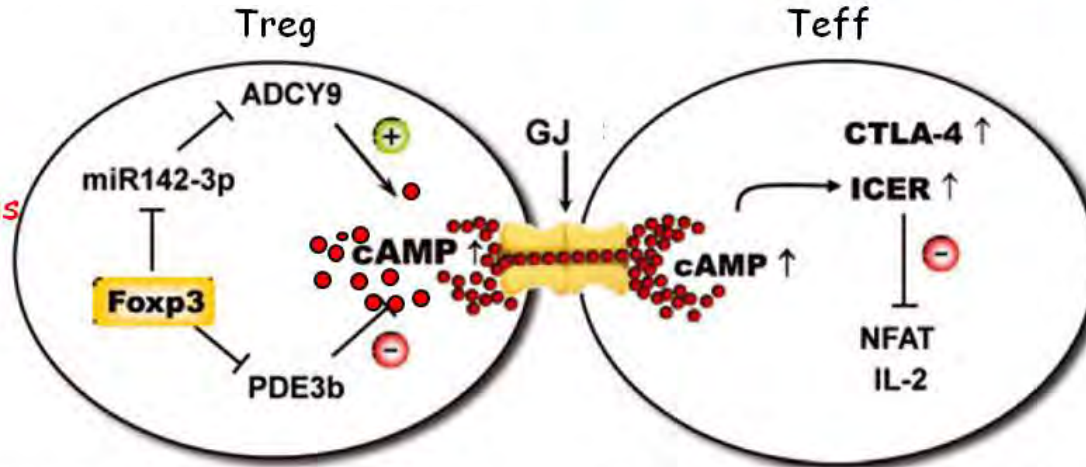
Az IL-2-nek esszenciális szerepe van a Treg homeosztázisban. A Tregek magasan expresszálják a nagy affinitású IL-2 receptor mindhárom komponensét (IL-2R α - CD25), így hatékonyan versengenek az IL-2-ért. Az IL-2 hiány gátolja a konvencionális T-sejtek proliferációját.

METABOLIKUS SZUPPRESSZIÓ

RÉSKAPCSOLATOKON KERESZTÜLI cAMP TRANSZFER

A cAMP CTLA-4 expressziót indukál.

A Treg sejtekben magas intracelluláris cAMP szint alakul ki.

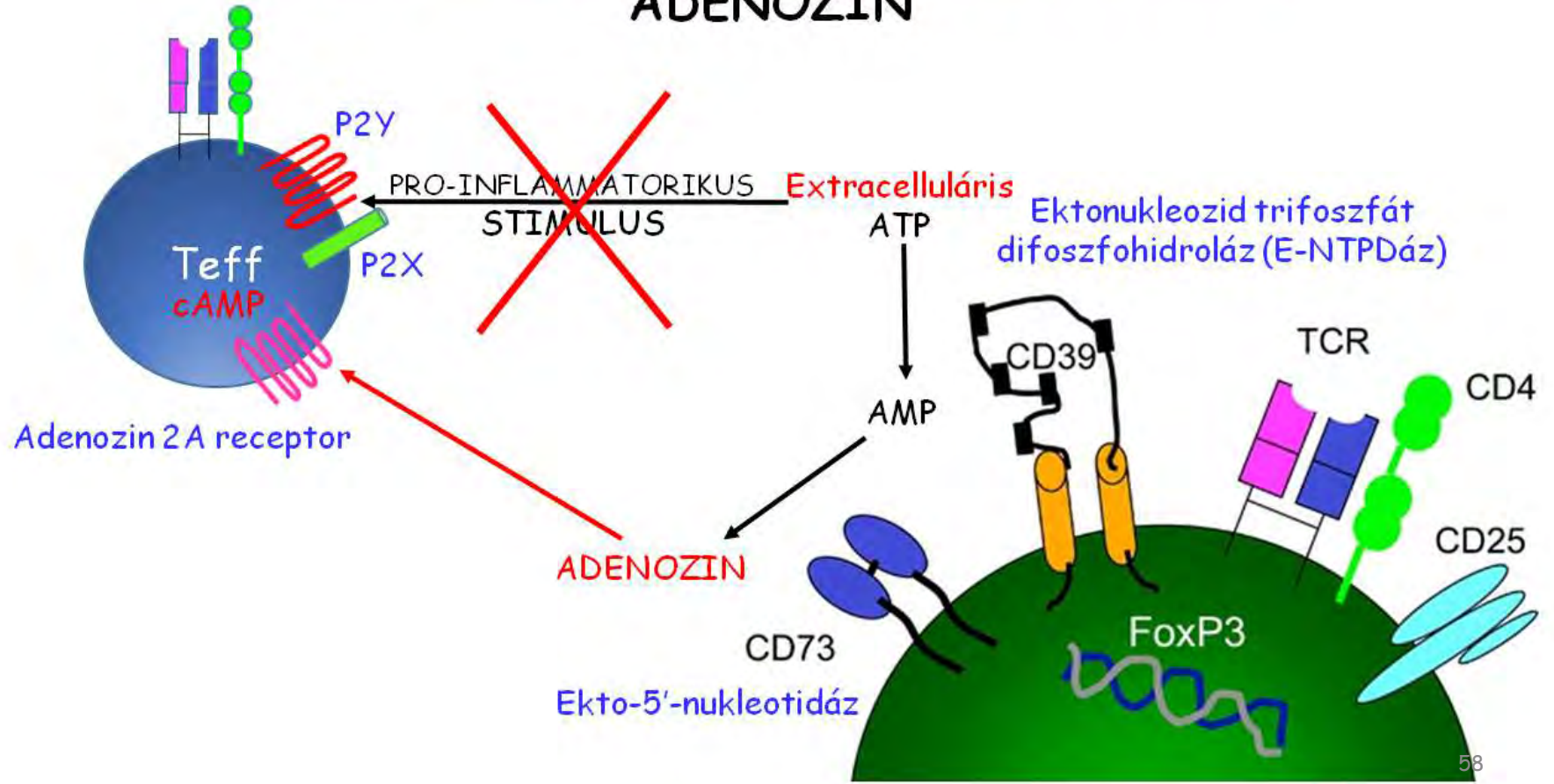
A cAMP elősegíti az ICER expresszióját (inducible cAMP early repressor).

Az ICER gátolja az NFAT transzkripcióját, a proteinnel pedig komplexet alkotva akadályozza annak működését. Az NFAT target gének átíródása így gátlódik (pl. IL-2).

METABOLIKUS SZUPPRESSZIÓ

ADENOZIN

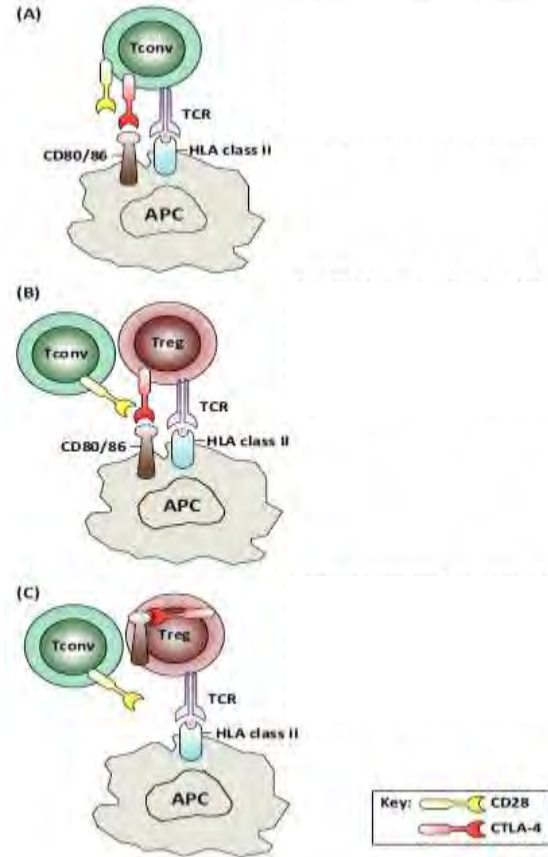

DENDRITIKUS SEJTEKEN KERESZTÜLI REGULÁCIÓ

CTLA-4

KOMPETÍCIÓ

TRANSZENDOCITÓZIS

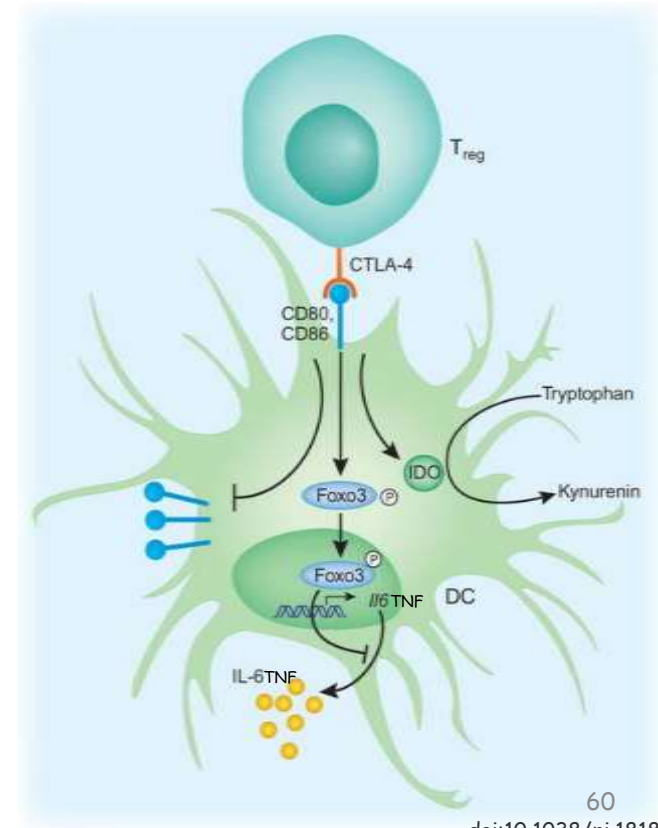
DENDRITIKUS SEJTEKEN KERESZTÜLI REGULÁCIÓ

CTLA-4

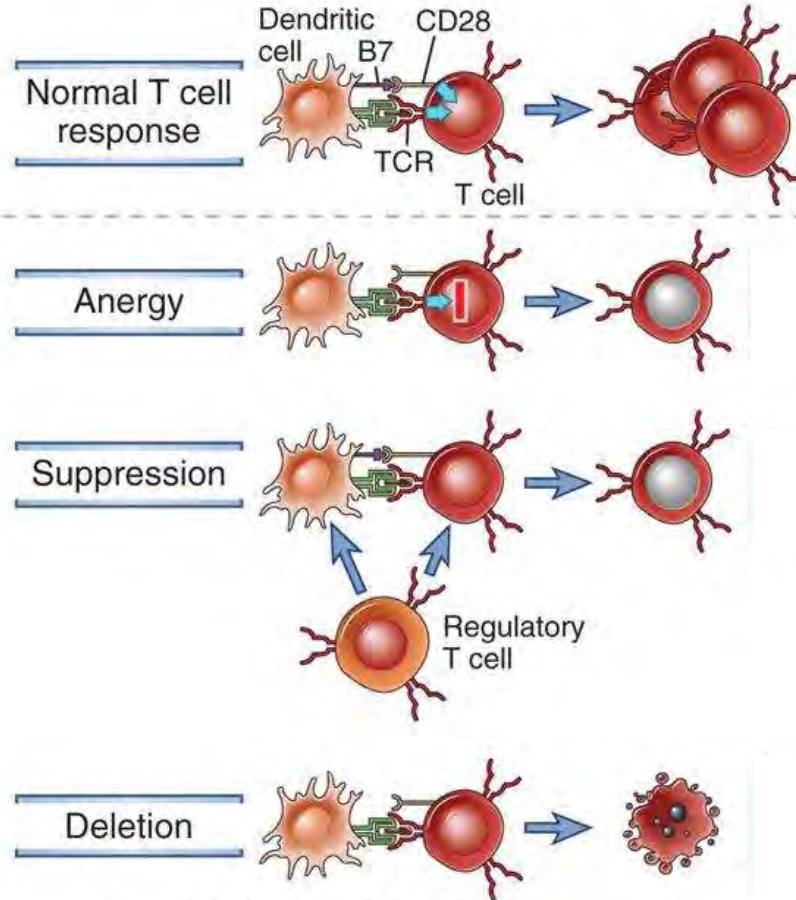
A CTLA-4 elősegíti a Foxo3 transzkripciós faktor nukleáris lokalizációját, ami szupresszálja az IL-6-ot és a TNF-et kódoló gének expresszióját.

Az IDO (indolamin-2,3-dioxigenáz) indukciója szintén CTLA-4 dependens

- Az IDO katalizálja az esszenciális aminosav L-triptofán N-formilkinureninné való átalakulását, ami a triptofán katabolizmus első és egyben sebességmeghatározó lépése.
- Az effektor T-sejtek triptofán hiányában nem képesek mitózisra és a G1 fázisban maradnak.
- A triptofán metabolitjai (kinurenin, kinolinsav, pikolinsav) toxikusak a Tc és Th1 sejtekre.

A T-SEJT TOLERANCIA PERIFÉRIÁS MECHANIZMUSAI

Abbas et al: Cellular and Molecular Immunology, 7e.
Copyright © 2012, 2007, 2005, 2003, 2000, 1997, 1994, 1991 by Saunders, an imprint of Elsevier Inc.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!